BOSONOHY.

RÁZ ŽIVOTA OSADY BRNĚNSKÉHO KRAJE PŘED TŘICÍTI LETY.

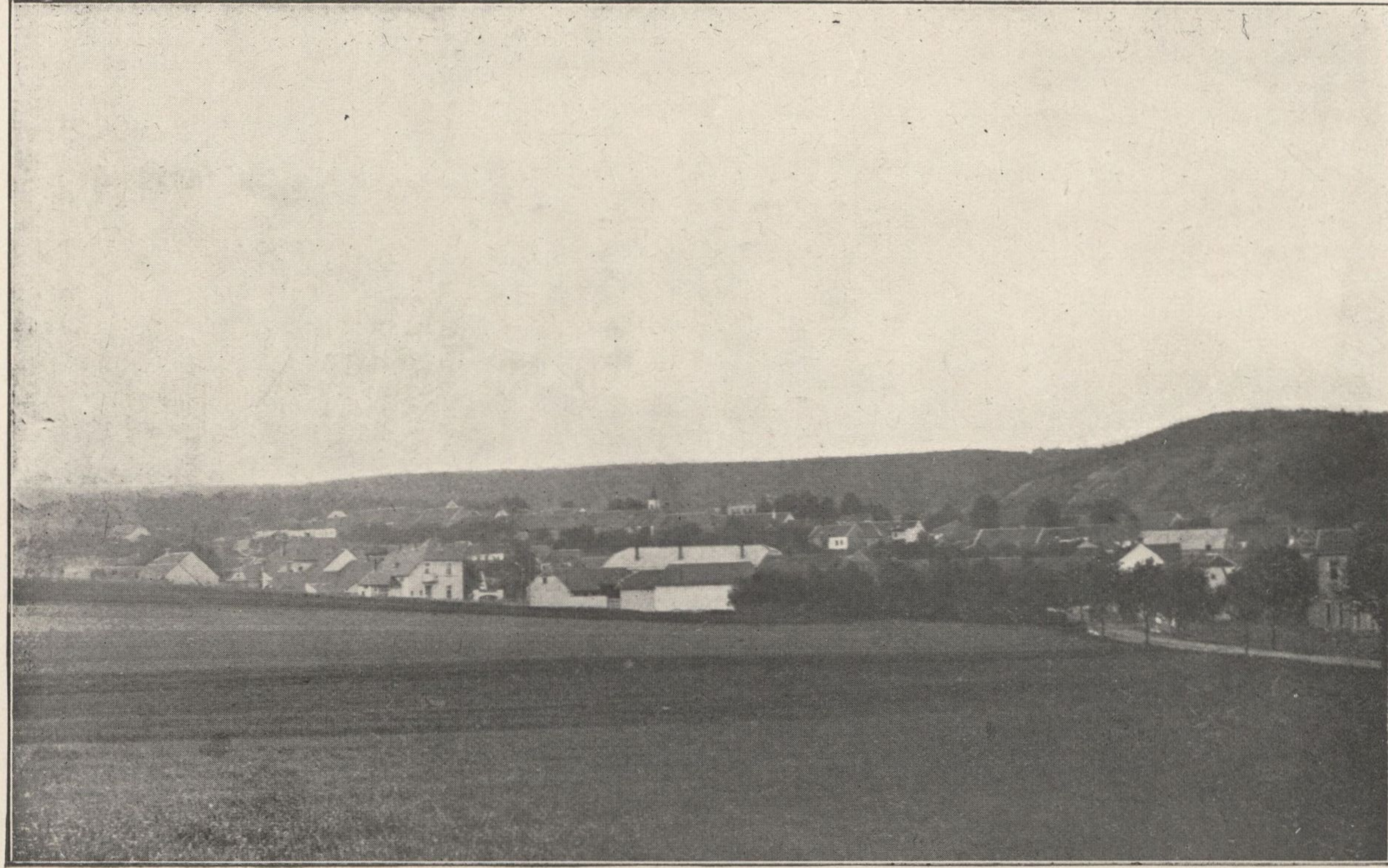
NAPSAL

EMIL SMRŽ.

ROK 1928.

VYDALA SVÝM NÁKLADEM OBEC BOSONOHY
KU DESÍTILETÉHO VÝROČÍ ZALOŽENÍ REPUBLIKY ČSL.
VYTISKLA KNIHTISKÁRNA ŠMÍD A SPOL. V SOBĚSLAVI.

Celkový pohled na Bosonohy.

BOSONOHY.

RÁZ ŽIVOTA OSADY BRNĚNSKÉHO KRAJE PŘED TŘICÍTI LETY.

NAPSAL

EMIL SMRŽ.

ROK 1928.

VYDALA SVÝM NÁKLADEM OBEC BOSONOHY
NA PAMÁTKU DESÍTILETÉHO VÝROČÍ ZALOŽENÍ REPUBLIKY ČSL.
VYTISKLA KNIHTISKÁRNA ŠMÍD A SPOL. V SOBĚSLAVI.

Dvacet let krásného rodinného života a pochopen prožil jsem s bytostí, jejímž rodištěm jsou Bosonohy. Nemohu proto jinak, než z vděčnosti věnovati svou práci občanům její rodné obce, z jejichž středu vzešel ten vzácný květ mého života.

E. S.

Bosonohy.

Na jz od Brna, 5 km od ústředního hřbitova při státní silnici vedoucí do Jihlavy je obec Bosonohy. Sem dostaneme se též vlakem po trati Brno—Jihlava. Druhá stanice od Brna je Troubsko-Bosonohy, kde denně zastavuje 17 vlaků. Ze stanice do vesnice je 15 minut. Konečně zastavuje v Bosonohách čtyřikrát denně státní autobus, projíždějící pravidelně trať Brno—Velká Biteš.

Bosonohy jsou velká obec. Je tu 345 domů a stavební ruch velmi čilý, neboť bezprostřední blízkost Brna, krásné okolí, velká láce a dobrý lid pobízejí k trvalému pobytu. Výměra obce činí 723 ha, z toho patří obci samé 100 ha lesa a obecní dům, ve kterém je umístěna pošta (telefon a telegraf). Obyvatelů je přes 2000. Centrum obce s velkou návsí (a 2 rybníky) tvoří 42 selských statků pěkně vypravených, většinou se zahrádkami před domem.

Uprostřed návsi zvedá se krásná, jednopatrová budova 5titřídní obecné školy. Obec usiluje o zřízení školy měšťanské, která by byla dobrodiním pro školní děti místní, jakož i okolí.

Za školou je kaple, před ní pomník 41 ve světové válce padlých obětí.

O pohodlí občanů a jejich potřeby stará se 5 obchodů smíšeným zbožím, potravní spolek, 3 pekaři (1 parní), 2 kováři, 1 závod tesařský, 1 stolař, 3 hostince, raifaisenka a občanská záložna. Každý z těchto dvou spořitelních ústavů má přes 1 milion vkladů.

Spolky : hasičský, Sokol, Orel.

O další vzdělání občanů pečuje obecní knihovna, čítající na 600 svazků dobrých knih.

Z matričních záznamů je zřejmo, že nejstarší rody v obci jsou: Ambrož, Buček, Brückner, Carda, Čoupek, Dočekal, Doležal, Gabriel, Kamenický, Kilián, Kristek, Kroupa, Kuba, Kubíček, Mareček, Meloun, Pařízek, Pazourek, Suchý, Továrek, Vávra, Veselý.

Některé rodiny, jako Čoupek, Doležal, Gabriel, jsou tak rozšířeny, že se na ně doptáme jen podle jejich přezvisek.

Za dřívějších dob pěstovalo se v Bosonohách na trati „ve vinohradech" výborné víno. Nyní se tu pěstuje rybíz a srstky (angrešt).

Datum vzniku Bosonoh není známo. Patřily markraběti brněnskému. Král Václav vyměnil Bosonohy kostelu sv. Petra v Brně r. 1237 za vzdálenější Medlany, Březovice a j. statky, když mu toho času jeho vojsko učinilo škodu. Ale když vznikl spor o patronátní právo u kostela sv. Petra mezi klášterem tišnovským a biskupem olomouckým a rozhodnut pro klášter, dostaly se při tom Bosonohy r. 1259 k panství tišnovskému.

R. 1319 vyměnil je klášter za desátek biskupský v městečku Čejči a Šlapanicích. Později se opět jmenují u panství tišnovského. Když byl klášter r. 1782 zrušen a panství drželi svobodní páni z Mundi, byly od nich r. 1830 Bosonohy prodány k panství veverskému.

V obci býval panský dvůr (dosud se říká „ve dvoře") který byl v 19. stol. rozparcelován.

Severozápadně od Bosonoh (1/2 hod.) je pravěké hradiště na kuželovitém vrchu „Hradisku", na němž byly r. 1882 nalezeny kousky starobylých nádob. Na trati „v Hošticích" nalezeny rovněž starobylé památky. Zde stávala obec, která v dobách válečných zanikla.*)

---

*) Historická stať o Bosonohách čerpána z „Vlastivědy moravské".

I.

Na statku.

Na statku starosty Urbana v Bosonohách je neobyčejně rušno. Parné dni červencové přivodily letos předčasné žně. Mladý hospodář Jindřich a pacholek svážejí o překot suché vonějící snopy obilné, nádenice jim ani nestačí skládat snopy s vozů a rovnati je ve stodole. Již jsou stodoly plny a proto poroučí dědeček stavěti stoh obilní před mlatem. Dávno již šedesátka dolehla na jeho záda, ale on je přece čilý. Taková úroda letos! Jak ho to těší, starého hospodáře!

Vždyť sám vlastně tento statek tak pozvedl! Dědil sice po otci, žena mu přinesla slušné věno, ale přece jen pílí a šetrností obou se podařilo mnoho polí přikoupiti, obytné stavení rozšířiti a upraviti.

Nyní postoupil statek synovi Jindřichovi, ale řídí jej vlastně dále. On zná program celého roku: „Dnes začnete síct žito na „Padělku", zítra na „Dlouhé", ve středu bude už zralá pšenice na „Díle" . . . pak budete, vy ženský, vázat a chlapi budou svážet a hned první budeme mlátit. Půjdu prohlédnout mlátičku, aby bylo všecko připraveno. Po vymlácení budeme orat, set, potom přijde vykopávka bramborů a pak zase řepy . . ."

Jeho hlas, jeho rady ozývají se stále: při obědě, večer, ráno a ačkoliv babička nebo jediná dcera jeho Maruška někdy pohubují, že ani při jídle nemají klidu, přece jen všichni poslouchají jeho rad. Jsou dobré a odůvodněné bohatými zkušenostmi.

Dědeček nerad viděl některé novoty, jež zavedl syn. Postěžoval si často babičce, že „mladé" nakoupil mnoho no-

vých strojů, ale když viděl, že všechno je ku prospěchu, co mladý hospodář zavedl, smířil se s novotami.

Kdo by však myslel, že o žních je na statku všechna práce svěřena mužům, ten by špatně soudil. I mladá hospodyně Růžena, sotva napojí malou dcerušku, již spěchá na pole. Ani dcera statku tak velkého, jako je Urbanův, nesmí zahálet! Současně s nádenicemi na pole, současně s nimi s pole, všechno v ruchu a v práci od časného rána do pozdního večera. Ani za poledne, ani večer klidu není. Dříve než jest oběd, musí se nakrmiti dobytek, krávy podojiti. Večer tentýž pořádek. A když některý den prší a muži jsou v hostinci, nebo si odpočívají, „ženské" perou prádlo. Toť jejich odpočinek!

Babičce zůstala starost o kuchyni a malou vnučku Růženku. Dvacet, třicet lidí o žních přijde ke snídaní, přijde k obědu, den ze dne! Ach, to není maličkostí, nasytiti tolik hladových žaludků, navařiti pro všechny! Plný hrnec polévky, plné mísy příkrmů, koláčů, k tomu ještě nápoj pro dobytek, úprava světnic, ošetřování malého robátka — tu je potřebí velmi pilných rukou, zde nutno také míti rozhled, aby všecko, jak se říká, šlo od ruky.

A to babička Urbanova dovede, třeba jest jí šedesát let! Den ze dne, po celý rok; ba ještě někdy pozdě do noci žehlí „šorce" pro dceru Marušku, aby šla v neděli nastrojena do kostela nebo k muzice, aby ukázala, že je dcerou z pořádného statku. Na čest si babička velmi potrpí!

Babička Urbanova je malá, útlá, pravý opak dědečkův. Tváře její nesou stíny červeně a svědčí o bývalé její kráse. Oči má hluboké, malé, mlčenlivé, jako její drobná ústa, tajemné, jako její srdce. Lásku k dětem svým rozsévá, skutky ji projevuje tak hojně, že ji cítí v každém místě, každé chvíle. Ale ústa její nepovědí a oči neprozradí, co srdce cítí. Chůzi má již těžkou, vždyť stářím vyrovná se dědečkovi, a pak práce za tolik let života dovede konečně podlomiti. A přece je dosud hrdinkou v prostém šatě selském!

Sedlákova práce o žních je pravou dřinou. Napíná nejen všechny svaly jeho až do strhání — a také nejeden dobu žňové horečky zdravím zaplatil —, ale nutí k větší činnosti též jeho mozek. Co se napřemýšlí, aby včas všechnu práci vykonal, aby dovedl využíti příznivého počasí, aby nezmařil ani chvilky. Sedlák zápasí o žních s přírodou, s lidmi a jejich předsudky, ba svádí potají boj i se samým Bohem. S úzkostí pozoruje oblohu, sleduje směr větrů, pozoruje mraky, dívá se, není-li kolo kol měsíce, které by mu věštilo déšť a zakleje si z plných plic, jestliže příroda staví se mu v cestu v jeho plánech.

V době žní nemá rád sedlák pánů, „keří si špacírujou s hůlečkou", nemá rád socialistů, kteří mu mluví o osmihodinové práci a raději by chtěl míti každého za pomocníka. Však také, když mu někdo při jeho práci přeje: „Pomahé pámbu!" odpovídá položertem, polodoopravdy: „Každé posílá pánaboha, a sám pomuct nejde!"

Aby si nerozhněval pánaboha, neopomene jíti každou neděli do kostela. Běda mladé chase mužské, kdyby odřekla v neděli do kostela jít! Dostane se jí od babičky nebo od dědečka titulů nečítaných: „Vy neznabozi, vy socialisti, šak vás jednó pámbu potrestá!"

Ale mládež přece neposlechne úplně. Odejde ke kostelu, postojí u hřbitovní zdi, pohovoří si, postěžuje, vyloží si, jak daleko jsou s prací polní a když „ženské" jdou z kostela, přidá se k nim, jako by též byla v kostele.

Teprve po skončených a zejména dobře skončených žních nalezne sedlák zase svůj duševní klid a jeho srdce sobectvím prosáklé a nenávidící naplňuje se opět láskou ke všem bližním. Vždyť, je-li sedlákova stodola a obilnice plna, daří se dobře jemu i všem bližním, spokojenost přechází též na všechny ostatní.

II.

V chaloupce.

„Na honkách“ a na stráni za selskými statky jsou v Bosonohách dělnické chaloupky. Dvě řady domků tvoří ulici, nebo se v jedné řadě dvorkem opírají o skálu. Skoro všechny jsou stejné. Z předsíňky vejde se do kuchyně a odtud do světnice. Za domkem je malý dvorek a na něm chlév pro kozu a prasátko. Také něco málo drůbeže se zde potuluje.

Chaloupka dělníkova o žních . . .

Budíček odhrčel pátou. Sluníčko sice již dávno do oken bilo, ale chaloupka tiše spala. Hrčení budíčka je však prvním, posledním a neúprosným rozkazem, který se postaví nad hlavy spáčů a nemilosrdně žene je s lůžka.

Hanýžka Kroupova se probudila a bez váhání vyskočila s postele. Jen na sebe sukni vtrhne, šátek na hlavu přiváže a už zatápí v kamnech. Jak je dobře, že si večer všechno připravila. A muž ať si ještě minutku zdřimne.

Ale když káva na plotně syčí, přistupuje k posteli a volá: „Honzíku, vstávej, už je čas!“

V deseti minutách je muž oblečen, nasnídán a opatřen ještě konvičkou kávy na poledne ubírá se k prvnímu vlaku na blízké nádraží, aby spolu s mnoha jinými druhy odjel do továrny do Brna.

Snad by si některá žena ještě lehla po odchodu mužově do práce, ale Hanýžka ne. Pátou hodinou ranní začíná její pravidelná robota. Sotva muže do továrny vypraví, běží spravit dobytek; hnůj vytahá, koze trávy dá a vepříka nápojem a brambory nasytí. Ještě jim suchý list podestele, aby se jim dobře odpočívalo.

A teď zas do kuchyně. „Františku, Josefe, Mařeno, vstávat a hned! To vy byste si hověli, kdyby vás tak nechal!" hubuje Hanýžka na děti, ale nemyslí to tak zle. Ráda by jím dopřála spánku, ale když musí sama také do práce. Malé jsou ty děti, jako stupínky, ale dovedou se už o sebe starat, jen když jim maminka poručí, co mají udělati.

„Teď se najezte a pak každý po svém. Ty, Františku, půjdeš dnes do lesa na borky (borové šišky) a Josífek s Mařenkou půjdou pást kozu. A dej pozor na Mařenku, ať se jí nic nestane. Dobře zamkněte, než půjdete! V poledne vám přinesu oběd!"

Tak udělivši rozkazy, když před tím kuchyni a světničku poklidila, odchází Hanýžka k Urbanům, kde po celé žně, ba téměř po celý rok pomáhá. Je to jejich nejpilnější a nejspolehlivější nádenice. Však oni si jí také váží a jí přilepšují. Snídaní pro sebe dostane na statku, v poledne jí dá babička Urbanova oběd také i pro všechny její tři děti, večer smí si nakopati bramborů, nebo nažíti jetele pro kozičku, hospodář Jindřich obdělá jí její dvě měřičky pole, úrodu sveze a dříví z lesa dodá.

Rolník potřebuje dělníka a dělník rolníka. Každý z nich má své specielní cíle a za těmi ať kráčí po svém přesvědčení, ale v životě potřebují se navzájem. Pochopí-li dělník práci sedlákovu, nezůstane mu sedlák uznání dlužen. Bosonohy jsou vzornou osadou. Zde není a nebylo sporů mezi sedláky a dělníky, neboť si odjakživa dobře rozuměli a to snad proto, že zde není velkých sedláků a že každý dělník má svůj vlastní domek a nějakou tu měřičku pole a ví tudíž, jak namáhavá je práce polní.

Za poledne donese Hanýžka dětem oběd, podojí kozičku, nasytí prasátko, udělí rozkazy dětem na odpoledne a zas bez oddechu kvapí na statek do práce. V šest hodin jí zde práce končí, tu musí již domů, neboť se muž vrátí z Brna a ona musí vařiti „větší" večeři. Ta nahrazuje vlastně oběd.

Ale ani po večeři nekončí denní její zaměstnání. Někdy spěchá na trávu pro kozu, co zatím muž doma dřeva naseká, jindy zase do lesa na chrastí neb suché listí na stlaní.

Zpravidla teprve o desáté hodině dostává se rodina dělníkova na odpočinek. Tak je tomu den ze dne. Vesnické ženy, ať selské nebo dělnické, předčasně stárnou. Neustálý shon, namáhavá práce od časného rána do pozdního večera, povinnosti mateřské vrývají předčasně vrásky na jejich čela a líce, hrbí záda a ničí zdraví. Vesnické ženy jsou hrdinky práce, vesnické ženy, buďte požehnány!

III.

Poutě.

Tak jako život dělníkův je vyměřen od výplaty k výplatě, jako úředník počítá od prvního do prvního, tak život selský je těsně spjat s církevní tradicí od svátku do svátku. Proto se tak těžce lámou církevní okovy na venkově.

Tak tomu bylo i v Bosonohách. Do marianského svátku v polovici srpna bývaly skončeny žně, většina sedláků měla obilí vymláceno a chudina, která nemohla obilí schovávati, jedla chléb již z nového. Po tomto dni byla doba pilných oraček a plánů pro podzimní setí, psaly se rozpočty, studovaly ceny obilí na trhu a chystaly nákupy pro děti do školy.

Po mariánském svátku v září začínal v Bosonohách podzim.

Neděle mezi jmenovanými svátky byly vyplněny poutěmi.

Jíti na pout stalo se zdejšímu lidu potřebou. Chodilo se na Hostýn, do Maria Zell do Štýrska a 8. září na Vranov. Někdy chodili na Sv. Horu do Čech, jindy do Vambeřic do Kladska.

I když kněží namlouvali lidu, že tyto poutě jsou na poděkování Bohu za poskytnutou úrodu, nebylo tomu tak. Lid zanášel své těžce vydělané peníze na poutnická místa třeba i německá, jako tomu bylo v Maria Zell a z pobožnosti měl velice málo. Jeho vůdcové, předříkavači modliteb a písní, t. zv. celfotři, vybírali peníze na mše a otčenáše. Někteří z těchto vůdců vykonali na př. cestu do Maria Zell mnohokrát, a tak se stalo, že znali dokonale cestu tam i zpět, že mohli vésti poutníky i za noci, jak bylo někdy potřebí, že znali dokonale cestu v Alpách Rakouských.

Poutníci unaveni dlouhou cestou nemohli ani při nejlepší vůli soustředití své myšlenky na slova modliteb a písní.

Jako v každém kraji, tak i zde vypravuje se o poutích mnoho historek. Platí-li pořekadlo lidové: „Není šprochu, aby nebylo na něm pravdy trochu", pak mají i pouťové historky svůj podklad skutečnosti. Je těžko zkoumat, kolik je na nich pravdy a kolik fantasie lidské.

Leč jeden prospěch nutno po právu přiznati: Poutníci se dostali značný kus do světa a protože se chodívalo více pěšky, zhlédli různé kraje, různý lid i zvyky jeho a řeč, čímž se jejich duševní obzor přece jen rozšiřoval.

Poutníci do Maria Zell viděli na př. Vídeň, tenkráte město, o jehož kráse a velikosti se vypravovaly fantastické historky, plavili se na lodi po Dunaji, viděli Alpy! Účastníci poutí svatojanských poznali matičku Prahu!

Kolika šťastným bylo toho dopřáno? A kolik méně šťastných narodilo se, žilo a umřelo v rodné vsi, ze které se ani do širšího okolí nepodívali?

Nesmějme se našemu prostému lidu! On chápe po svém a nevidí stínů. Dovede rozlišovati jen do té míry, do jaké se rozšířil jeho duševní obzor. Jen vzdělání zaplaší tmu.

Vmyslíme-li se však do jeho prosté duše, pak dovedeme pochopiti, že mnohý z těch poutníků přišel z pouti osvěžen a posilněn, neboť tam, v té dálce, podle jeho naivní víry, svěřil a zanechal všechny trudy a bolesti, které ho potkaly za celý rok.

Tolik je dále jisto, že pravé zbožnosti u lidu není. Kdyby byla, musely by vznikati u něho i písně duchovní, jako byly, jsou a budou písně milostné, vojenské, svatební a j. Není zbožnosti, je jen forma, proto srdce hlucho!

Muž a žena v bosonožském kroji.

Podzim.

Poesie září.

Jak na jiném místě bylo řečeno, od mariánského svátku v září (8.) začínal v kraji podzim.

Ze všech statků vypravili se na dobývání bramborů a zase tu pracovali všichni, to jest hospodář, hospodyně, čeleď, děti a na větším statku také nádeníci. Ach, jak vesele se to pracovalo, když půda byla sypká, když pod motykou po zakopnutí vyhrnula se hromádka žlutých brambůrků! Velké házejí se do jedněch košů, malé do jiných, z těch se pak sypou do pytlů. A do poledne stojí již řada pytlů za sebou na poli, jako by tu ze země vyrostly a rozhlížejí se po okolí. S nimi též hospodář; počítá, počítá, kolik se jich urodilo, kolik nechá na jídlo, kolik na sázení, kolik bude moci prodati. Jak se tu budují plány, když je úroda hojná! Hospodáři srdce v těle se směje, celým tělem prochvívá radost, tak jako se chvěje a mihotá nad pokopaným polem vzduch sluncem prohřátý. Rozhlížíš se kolem, radost ti z očí září, vůně sypké půdy dráždí nozdry. Tam nedaleko kluci zapálili první oheň! Vyhrabali důlek, nanesli suché natě, na tu poté nať syrovou, zapálili a hustý kouř stoupá z jejich hranice kolmo k nebi.

Podzim! Půda přinesla úrodu, je šťastna jako matka, která krmí své dítě.

Přijď a viz! Ne, není to prósa, nýbrž čistá, jemná poesie venkova, kterou pochopí jen ten, kdo ji prožil.

* *
*

Školní rok začínal tehdy 16. září. Jak ty prázdniny dětem utekly! Ještě tato sobota a pak už je konec, konec radostem!

U cihelny je větší prostranství, to okupovaly bosonožské děti pro své hry. Sobotní odpoledne náleží dětem. Po celý týden musela jich většina pracovati na poli nebo doma, neboť

ve žních nesmí na venkově zaháleti nikdo, kdo má zdravé ruce, třeba jen malé, dětské. V sobotu, polednem, končí se práce polní, odpoledne začnou „ženské“ poklízet a děti, aby nezahálely, dostanou „dovolenou“. Odběhnou na své rejdiště a neukáží se doma dříve, dokud je „klekánice“ domů nezažene.

Kluci tuží napřed své tělo, než se rozhodnou pro hry. „Lámou krópy“, to jest, postaví se zády k sobě, zavěsí za lokte a ohýbajíce se vpřed nadnášejí druha na svých zádech. „Lámou kolesa“, t. j. přetáčejí se na napjatých pažích dopadajíce pak postupně na nohu levou a pravou; tak sílí paže a kříž. Závodí spolu, kdo dovede nejdéle „čongat“, čili poskakovati na jedné noze. Menší kluci stavějí „suché vrbo“ a hned zas všichni obdivují, jak Franta Kroupův umí „choditi po rukou“. Za chvíli vyběhnou na břeh a metají „kotrmelce“ (kotoule) rovné, zpáteční, za palce a „zkříženýho panáka“.

Bujní kluci posadili se ihned „na bobek“, když se nedaleko ozval zpěv nejmladších děvčátek, která utvořila kolečko a hrála roztomilou hru „Čížku, čížku, ptáčku maličký, pověz ty nám, pověz, jak se seje mák“ — potom jak roste, kvete, a konečně i „papá“.

Sotva děvčátka dozpívala, seběhl Franta s hráze a zvolal: „Kluci, zahráme si na honěnó!“ Všichni souhlasili, shlukli se kol něho a on rozčítával:

Stojí hruška v širém poli,
kdo tam přijde ten se bojí.
Já tam přijdu nebojím se,
s svou šavličkou postavím se ;
hrejte mi, trubte mi,
naši banda ven,
kdo nebude ven,
udeřím ho zlatým kamenem.

Když se prostranství uvolnilo od kluků, kteří při honěné zapomněli na všecko kolem, hrála větší děvčátka „Na Bělušku“, „Na malý šáteček“, a na „Elišku“, nejmilejší to hru v Bosonohách.

Helička v kole tancuje,
ráda mládence miluje,
má milá Heličko,
červená, bílá růžičko.
Poskoč si svou bosou nožičkou,
vyber si z kola za drůžičku,
vyber si hned, jak z růže květ,
která by se ti nejlepší líbila.
Hej, mladá v kole,
poskoč si hore,
poslední družičko, zůstaň v kole.

Děti dovedou nové hry tvořit a známé po libosti obměňovati. Dovedou využíti zlaté svobody prázdnin. Děti jsou děti!

Předposlední neděli v září svolal starosta obecní představenstvo a všechny hochy do obecního hostince, aby byli zvoleni noví starci a stárky.

Býti stárkem považoval si každý hoch za čest. Byli vždy čtyři. První stárek byl jakoby pravou rukou starostovou, neboť jeho prvním úkolem bylo udržovati pořádek mezi chasou, rozsuzovati jejich pře a tlumiti jejich výstřednosti. On i ostatní tři stárci byli zodpovědni obecnímu představenstvu a proto se dála volba za jejich přítomnosti. Za prvního stárka byl volen vždy hoch starší, vážný a oblíbený.

Stárci byli pořadatelé muzik či tanečních zábav v Bosonohách. Oni vyjednávali hudbu, oni stanovili poplatek za účast při muzice. Jejich úkolem bylo, zaváděti tanečnice cizí chase, když přišla na taneční zábavu, zejména na hody. Za to měli právo „sóla".

Ale nejen vážností a oblibou vynikali stárci nad jiné hochy, oni je předčili též statností a krásou tělesnou. Byl to jakýsi výkvět hochů, s nimiž se Bosonožští pyšnili i v sousedních dědinách.

Letos byl zvolen Stáňa Kovářův prvním stárkem. Ten minulý stárek též nebyl s počátku zlý, ale později, když mu jeho nevěsta Hanička zemřela, dal se ze žalu do pití a o chasu se nestaral. Stáňa byl hoch jako malovaný. Nekouřil a nepil, proto měl tváře vždy červené, oči bystré. V Bosonohách říkali, že má tělo jako z hlíny uplácané, krásné. A protože byl i milým, žertovným společníkem, měl ho každý rád.

Zpravidla volívají si stárci své sestry za stárky a nemají-li jich, vyhlédnou si děvče, které je srdci jejich nejbližší a stane se z nich „párek", který obyčejně končívá sňatkem. Stáňa si vyvolil Marušku Urbanovu.

Motto: Rekruti, rekruti, malované děti.

Na prvního října odjíždějí odvedenci — rekruti — k vojsku. Je proto pro ně měsíc září dobou loučení; vždyť opustiti domov, rodnou ves a zpravidla též svou milou a zaměniti vše na tři roky za císařský kabát není věcí snadno snesitelnou. Mnohý by se byl na jaře styděl, kdyby nebyl býval odveden, ale nyní před nastoupením vojenské služby chápe, že všechno vojákování je zbytečné, že „vojna není žádný špás" a utěšuje se tím, že „císař pán je také voják".

Za nedělních zářijových večerů procházejí se odvedenci vždy dva, tři nebo čtyři po návsi a držíce se kolem krku zpívají vojenské písně.

„Těžko mě maměnka vychovala,
[:aj z ruky na ruku:] překládala!"

Rekrut zaletěl myšlenkami až do svého nejútlejšího mládí a vzpomíná, co péče a starosti dal matce své, než ho vychovala — a nyní?

„Vždycky jsem si myslíval,
že ze mě nebude voják!
Kamarádi doma jsou,
hezké holky milujou
a já musím mašírovat!"

Nechce se mu věřiti, že on svůj stav zavinil. Ne, „toho je vinen starosta i s radníma; on byl na ně žalovat v Brně u hejtmana. V Brně a v Olomouci u majora, že má nosit kabátek na všední den, na svátek s červenýma výložkama". — Tak to vložil rekrut do druhé a třetí sloky písně. Není divu, že mu srdce žalostí přetéká:

Běda, běda mně smutnému,"
že já musím jít na vojnu!
Opustit rodiče milý,
co se o mne starávali,
těžko vychovali".

Rodiče by měl zastávat, ale nemůže, nemůže pro ně pracovati, vzali ho na vojnu. Je divno, když rodiče zaslechnou tuto píseň, že si zapláčí? Snad se utěšují tím, že tři roky jsou jen tři roky a že za jejich mladých let musel býti hoch na vojně dvanáct roků.

Odvedenec vzpomíná se žalostí na matku: „Ještě je, ještě je, ta brněnská míra, co pod ní odvedli staré matce syna". A rekrut sirotek myslí zas na tatínka: „Můj starý tatíčku, proč tak tvrdě spíte, na vojnu mě berou, vy o tom nevíte". Škoda, škoda nastokrát starého tatíčka, který odpočívá v hrobě! Nevíme, jak jinde, ale v Bosonohách velice přáli dragounům. Každý hoch si přál přijíti „ke koňům". Je vidno i z jejich písní, že se jim tento druh vojska líbí:

Dragóni, dragóni, malované děti,
[:sedne na koníčka:]
jako ptáček letí".

Nebo jiná:

„V Brně na Špimberku
stojí vraný kůň,
[:a na tom koníčku:]
celý mundur můj."

A když své žaly rekruti vyzpívali, rozešli se, každý tajně ke své milé. Každá též slzičky potají ronila a hochovi slibovala, že na něho počká, až se s vojny vrátí. Srdce měkké, přístupné v nejvyšší míře citům, neváhalo dáti v tyto dni hochovi všechno, co dívka dáti může. Venkovská chasa nezná něžností, jež by dovedla vložiti do slov.

Poslední neděli v září byla zábava na rozloučenou s rekruty. Mnohý z nich se zpil do němoty, aby zakryl bolest a strach před vojnou. Byla vojna za Rakouska zlá. Ale kdo všechno těm hochům vysvětlí, kdo je mravně povznese, aby nehledali zapomenutí v alkoholu?

První říjen byl sychravý, mžilo. Časně zrána, když ještě vesnička spala, odjeli odvedenci na blízké nádraží a odtud vlakem každý ke svému pluku.

Hody.

V říjnu vyrývají sedláci v Bosonohách řepu. Letos byl to kus perné práce. Starodávný zvyk byl, že má býti všecko sklizeno do císařských hodů, ale tentokráte skoro den ze dne poprchávalo a práce se ztěžovala. Lidé promrzali při práci na poli a když večer uléhali, byli jako zmláceni. Ale odpočívati nebylo lze, práce musela býti skončena.

Také tažný dobytek v tu dobu hrozně trpěl. Kola zapadala na poli a v blátivých cestách až po nápravu a dobytek byl utahán tak, že byl už jen kost a kůže.

Hospodyně musely ještě do hodů stavení omést a „podrovnávku" znova olíčiti.

Císařské čili staré hody slavily se vždy tu neděli na sv. Havla. V sobotu před tím přivezli stárci z lesa vysokou jedli — máj, — dříve již vyhlédnutou. Čím vyšší a rovnější byla máj, tím větší čest a chlouba stárků i celé osady. Chlapci ořezali se stromu kůru, vykopali hlubokou jámu před hostincem — „na placu" — a pak pozvali první a druhou stárku, aby máj nastrojily. Na sám vršíček připevnily krásný, hedvábný šátek, na větvičku dán mnohoramenný křížek a na jeho okraje zapíchnuta jablka. Potom byla máj vztyčena a upevněna, kterémužto úkonu přihlížela spousta kluků. Tenkráte mívala školní mládež na hody prázdno.

Několik dní před hody obstarala první a druhá stárka pruty rozmarýny a pro stárky za klobouky zakoupily u domácí tetky — věnčařky — pěkné kytky z umělých květin, lesklých, barevných sklíček a skleněných kuliček. Pro neděli kytky menší, pro pondělí veliké, skoro celý klobouk obepínající.

Hody trvaly tři dni.

Stárek Stáňa Kovářův získal pro letošní hody opět nejlepší hudbu, hudbu Lodesovu z Troubska.

Celé Bosonohy se na hody těšily a jen si přály, aby bylo pěkně. Ráno byly ještě mlhy. „Devátá to rozhodne", říkali lidé, a vskutku, po deváté hodině začaly se mraky rozptylovat a dlouho želané slunko objevilo se na obloze. Bylo ku podivu parné, takže se vzduch náležitě prohřál.

Odpoledne kol třetí hodiny scházeli se hoši v hostinci, před nímž bylo upraveno místo k tanci. Uprostřed vysoko vztyčena stála rovná máj. Stárci sešli se u prvního stárka, kam odešla i hudba. Potom šli s „maršem" do hostince a zahájen tanec.

Po několika kolech odešel první a druhý stárek do domu první stárky, kdež i druhá stárka již čekala. Obě první stárky byly hlavními osobami. Ony musely obstarati kytky všem stárkům a proutky rozmaryny pro domácí i přespolní hosty. Rozmarynu prodávaly a ze získaných peněz hradily výdaje s potřebami spojené. Za funkce, které o hodech vykonávaly — a ony nebyly malé — neplatily poplatku tanečního „na buben", který byl od jiných děvčat vybírán. Na neděli byly kytky pro stárky menší, protože za hlavní den hodový považovalo se vždy pondělí.

Od první stárky šli tedy stárci a stárky k hospodě. Stárkům pohrával úsměv ve tváři, jejich bílé, naškrobené košile leskly se na slunci. Zrovna tak až oči přecházely od bělostných, škrobených, navarhánkovaných „šorců" stárek.

Leč v neděli se stárky ani nelišily od jiných děvčat. Všechna děvčata měla bílé, škrobené, navarhánkované sukně, bílé vyšívané „půlky" a vídeňské (barevné) šátky na hlavách. Chlapci chodili a tančili bez kabátů.

Jakmile od hospody spatřili, že se stárci a stárky blíží, rozlehlo se hospodou: „Stárci jdou!" Hned začala hudba hráti řízný pochod, přítomná děvčata a hoši utvořili kolo, a když stárci a stárky vešli, zahrála jim hudba „sólo" a pak už stíhal tanec zpěv a naopak. Po každém tanci utvořila děvčata kolo a zpívala pohybujíce se volně podle rytmu písně.

Dnes už snad mládež ani zpívat neumí; aspoň velmi často slyšíme sprosté odrhovačky. Ale tenkrát bylo milo poslechnouti venkovský zpěv. Najíti v něm můžeme poesii venkova, v písních prostých venkovských děvčat odráží se celý jejich duševní život: radost, bolest, žal, zklamání, láska. Venkovské děvče nezná daru řeči, aby své city vyjádřilo větami prósy, proto všechno vkládá do písní svých.

Hody trvaly tři dny, a jak stoupala nálada, tak byly i písně, čili naopak: písně vyjadřovaly náladu dne:

„Bosonožská hospoda, modré podrovnání,
šel milý okolo, nedal pozdravení.
Nedal pozdravení, on byl rozhněvaný,
že jsem mu neřekla, přijdi k nám v neděli.

Bosonožské panny, jak je to vesely,
když jsme všecky pospolu,
když můžem zpívati
a vesely býti
v hospodě u Brücknerů.

Pan Brückner povídal,
když s námi rozmlouval,
bysme byly vesely,
že on nám dá piva,
když budeme zpívat.
včil se ani nezmíní."

První den hodů je jakousi oblevou po těžké práci polní, je jakousi duševní vzpruhou. Není divu, že i srdce jihne a zpívá o lásce, zejména o lásce šťastné.

„Tam na vršíčku švitoří
pták na vysoké skále,
tam jsou dva stromy zeleny,
vrcholy k sobě sklání.

Tam mě Jeníček vodíval,
když jsem já byla malá,
on svázal větve do sebe
a já se houpávala.

A když jsme byli větší již,
počal mě lásce učit
a o hubičku den co den
ten zlý Jeníček prosit.

A když mě lásce vyučil,
zulíbal moje líce,
do ciziny se odebral
a nevrátil se více".

Také hoši z Bosonoh uměli pěkně zpívat a dovedli vždy najíti vhodnou píseň na píseň děvčat.

„Když jsem šel jednou
k milence svoji,
svítil měsíc, hvězdy spanilý,
moje milenka
ještě nespala,
ona na mě čekala.

Když jsme se sešli
v zeleném háji,
ona mi dala ručičku svoji
já jsem ji přijal
a stiskl vřele
ruku dívce spanilé."

Děvčata zanotovala zase:

U besídky jasmínové
štíhlý mladík s dívkou stál,
bledá luna svědkem byla,
když jí lásku vyznával."

Ale ještě nedokončila, když sálem ozvalo se hlasité: „Sólo pro vojáky!" Na neděli hodovou (to se tančilo v sále) přišli rekruti, kteří asi před čtrnácti dny nastoupili vojenskou službu, ponejprv domů. Není divu, že byli předmětem pozornosti, jak kterému vojenské šaty sluší! Hned se kolo děvčat rozestoupilo a každá byla by ráda bývala, aby pro ni mladý vojín přišel. Ale chyba lávky, vojínů bylo jen šest a děvčat plno. Nejživěji si počínal Jeník Poldův, vždy usměvavý a žertovný. Těšil se na toto sólo a nyní hleděl vytočit co nejvíce děvčat.

Hospodu zachvátila nálada „vojenská" a také i zpěv tomu odpovídal:

„Ta brněnská brána, pěkně malovaná;
kdo tu bránu maloval,
ten barvy nešanoval,
vymaloval na ni čtyři koně vraný.

Vymaloval ještě modrooký děvče;
kdo to děvče maloval,
ten děvčata miloval,
už je odvedený, konec milování."

A druhá píseň nedala na sebe čekat. Jeník Poldůj přidal se do kola děvčat a začal:

„Stojí borověnka borová,
kolem dokolečka sekaná,
pod ní koníček,
na něm syneček
jede do Brna.

Jede, jede, jede do Brna,
vzkázala mu sama královna,
že mu dá šaty
a palaš taky,
vraného koňa.

Jsi-li, má panenko, upřímná,
nažni jetelinky do klína;
dej ji koňovi,
ať se jí nají,
jede do pola.

Jsou však mezi přítomnými též takoví hoši, kteří se od vojska vrátili a nyní bolně vzpomínají na prožitá tři léta. Krásnou melodií vyniká píseň:

„Na moravském poli dvě růže červeny;
ještě jsem daleko, už mně jedna voní.

Růžičko červená, růžičko voňavá,
tys mně zavoněla tři léta bez mála.
Tři léta bez mála, na vojně každý den,
počkej, moje milá, my večer k vám přijdem."

„A ted mně, děvčata, zazpívejte tu moji", zvolal Toník Hanzelkův a vstoupil do kola děvčat, sklenici drže v ruce. Děvčata věděla; pořád ještě oplakával Haničku Novotnou která mu umřela, než se vrátil z vojny:

„Přenešťastná brněnská silnice,
po které jsem chodíval;
po které jsem chodil,
svou Haničku vodil,
přece jsem ji nedostal.

Když jsem přišel jednou z vojny domů,
všecek jsem se polekal;
že jsem tam svou milou,
Haničku rozmilou
ve dveřích stát nezastal.

Panímámo, kde je vaše dcerka,
já ji přišel navštívit;
tři léta minuly,
jsme se neviděli,
já ji přišel potěšit.

Naše dcerka na hřbitově leží
tam je její postýlka;
nemysli, synečku,
švarný šohajíčku,
že bude tvá manželka."

Ale ta píseň má chmurný konec a jako roztesknil Toníka, tak by byl nakazil celou hospodu a proto hudba spustila skočnou a nálada se hned vyjasnila.

Tak se mládež bavila celou noc až do časného rána. Nikdo jim nebránil, nikdo jich nevyháněl. Starší sice odešli dříve domů, ale nepobízeli mladých. Byli toho názoru, že si toho zasloužili a ostatně, když oni byli mladí, bavívali se zrovna tak.

Hlavní hodový den bylo pondělí. Tančilo se „pod májó." Když přišli stárci a stárky zase za pochodu hudby k máji, zanotovala všechna chasa:

„Bosonožská mája tenká
viděl jsem ju ze Špimberka*)
Viděl jsem ju, zelená se,
na ní šátek červená se.

Má panenko starodávná,
pro tebe mě nechce žádná.
Pro tebe mě nemiluje
na tebe mně ukazuje"

Stárci i stárky budili všeobecnou pozornost. Stárci měli dnes kytky velké, téměř kol celého klobouku. Stárky oblékly zase sice škrobené, bílé sukně, ale vrchní sukně byla hedvábná nebo plyšová, na ní pak hedvábná zástěra. Tělo obepínala brokátová kordule, kterou zakrýval částečně hedvábný šátek u krku, z pod něhož vykukovala navarhánkovaná kraječka. Na hlavě měly opět vídeňské šátky.

Po přetančení sóla přinesl stárek sklenici vína a stárky proutky rozmarýny a obcházeli přítomné domácí i přespolní hosty. Stárky připjaly rozmarýnu, a stárek zavdal vína. Někdy chodili prodávat rozmarýnu i do význačnějších domů. Když se vrátili, opět jim hudba zahrála sólo. Poté se šly stárky převléci a vrátily se oblečeny jen v bílých sukních. Pak se tančilo až do večera.

V pondělí večer přišlo hlavní zavádění. Stárky měly oblečeny růžové kašmírky, modrou zástěrku a hedvábný šátek na krku. Také stárci lišili se od ostatních; měli bílé kalhoty a vyšívané košile.

Když stárci přišli, postavili se s ostatními hochy do půlkruhu na sál, druhý půlkruh utvořily stárky a ostatní děvčata a večerní zábava byla zahájena zpěvem:

---

*) Špilberk, kopec a hrad v Brně. Dříve věznice, nyní kasárna.

„Ty troubský kostelíčku,
ty stojíš na kopečku:
dívají se chlapci z tebe
jako andělé s nebe.

Můj milý se také dívá,
brzo-li mě uhlídá;
já ho poznám po kloboučku
a on mě zas po fěrtoušku."

Hned potom zpívali chlapci skočnou a po každé sloce — přidávajíce slabiky: trádlitum titum — — poskakovali po obvodu kola:

Něco za polívku,
něco za křen,
něco zaplatíme,
něco zapřem.

Něco dědouškovi,
něco babce,
něco mé panence,
že mě nechce.

Záhon petržele,
záhon mrkve,
nechoďte k nám chlapci,
až se zmrkne.

Záhon petržele,
záhon zelí,
nechoďte k nám, chlapci,
až v neděli.

Záhon petržele,
záhon máku,
nechoďte k nám, chlapci,
do baráku.

Po této písni následoval nejslavnější okamžik dnešního dne a hodů vůbec: zavádění. K němu přihlížela celá hospoda. Hudba zahrála jemný valčík, jenž byl sólem pro stárky a poté odešel první a druhý stárek se svými stárkami a několika nejstaršími hochy do sousední světničky. Zde sedli kol stolu. Před stůl na židli postavili buben, pokryli hedvábným šátkem a na něj postavili dva talíře. Třetí a čtvrtý stárek tančili dále a zavedli sem napřed své stárky, aby zaplatili „na buben." Platívala se zlatka, dvě, podle zámožnosti toho kterého děvčete. Začasté padl při placení vtip, jenž vyloudil někdy úsměv, někdy smích, ale někdy také i slzy v oči. Pak zaváděli třetí a čtvrtý stárek i ostatní děvčata. S každou zatančili jednou nebo dvakrát dokola a odváděli ji do světničky.

Ačkoliv jistě nebylo zlého úmyslu ve výběru děvčat, přece se některá urazila, že nebyla zavedena dříve než třeba její nahodilá sousedka. Vždy a všude probleskne ve společnosti lidské sobectví, pýcha nebo domýšlivost, vždy najde se někdo z bohatších, který se domnívá míti přednost před chudobným.

Když se všichni vystřídali, vrátili se stárci zase do sálu a po zahrání sóla pro ty, kteří byli při zavádění, plynula zábava nerušeně až do rána. Zatím co první a druhá stárka šly se opět převléci do všednějších šatů, hráno bylo sólo pro ženaté, aby i oni užili zábavy.

Tančilo se zase až do rána, po každém tanci děvčata zpívala a mnohdy chlapci s nimi. Proto jsi dnes našel v jejich písních všechno, co je těšilo nebo hnětlo.

„Bratře kamaráde,
jak to uděláme,
aby mě má milá
zase chtěla?“

Běž k vodě, umyj se,
šátečkem utři se,
bude tě milovat
zas tvé děvče.“

Kdy vznikla tato píseň? Jistě, když se dva milenci pozlobili a dívka odpírala lásku hochovi.

Že si bohatý zamiluje někdy chudobnou, je známý zjev ale též ten, že ji rád opustí, nebylo-li u něho opravdové lásky:

„Kdybys k nám byl přišel,
než měsíček vyšel,
byla bych ti dala
do šátečka višeň.

Do šátečka višeň,
do kapes kadlátek,
abys nepodváděl
chudobných děvčátek.

Chudobná dívčina
proboha prosila,
vem si mě, synečku,
abych nesloužila.“

„Hory, doly, černý les, neviděl jsem mou panenku ještě dnes, ještě dnes,“ zazpíval Stáňa furiantsky v kole, otočil se na podpatku, luskl prsty a vzkřikl na muzikanty: „Lodesu, kvapík, ale hezky zčerstva!“

V tanci hledal utišení rozbouřených nervů nejen Stáňa, ale i ostatní hoši. Rozum přestával býti pánem situace, a počaly se ozývati nízké pudy, vášně, oči dívaly se chtivě po vnadách pěkných děvčat. Ale také nálada děvčat se počala měniti. Myslí jejich probíhaly chvíle štěstí a blaha prožitého. I na venkově kvete láska, rozkládá se drama a nejedno srdce je zklamáno.

„Sedí děva u studánky snivě,
smutně hledí očka její sivé;
hlavinku sklonila a slzí proud
nedal jí v dálku pohlédnout.

Ruku tiskne k srdci vzbouřenému,
čelo kloní k kameni chladnému;
hlavinka klesla jí na prsa níž,
na nichž měla zvadlé kvítko již.

Ona kvítko do své ruky bere,
bolný povzdech z prsou se jí dere:
„Kde je ten, jenž mě tak vroucně miloval,
jenž mně tolik lásky sliboval?“

Odešel do kraje vzdáleného,
zanechal zde srdce želeného;
pravil, že dřív než mráz kvítko zachvátí,
že se ke mně opět navrátí.

Dávno tuhé mrazy pominuly,
poupata se v růže proměnily,
dávno již uvadl pomněnky květ,
můj milý se nevrátí zpět."

Děvčatům rovněž již rozkoš proudí tělem; vzpomínají, kolik štěstí nabídly svým hochům a jak málokterá byla náležitě oceněna. Venkovský hoch dovede někdy tak zklamati jako každý jiný a venkovské děvče, vychované k náboženské bigotnosti, nedovede v době zklamání najíti povzbuzení k lepšímu životu. Málokteré děvče čte, a proto mu chybí duševní posila.

Venkovské děvče předčasně stárne. Selská dívka je udřena namáhavou prací, dělnické děvče ničí práce v továrnách v nezdravém vzduchu a bída. A když se oběma postaví v cestu zklamání v lásce, chřadne a hyne předčasně. Žal svůj vplétá do písní, jež samy vytrysknou z jejího nitra. Venkovské děvče je tvůrcem písní. Slova i nápěv vznikají mu současně v srdci:

„Ach, kéž je možno poslechnout
to moje vzdychání,
jaká láska panovala,
aj, to mezi námi.

Ta láska už je pryč,
ta nepřijde již víc,
ten, který v noci miluje,
je falešný nejvíc.

Slavíček ptáček maličký
pod stromečkem skáče,
když já si na tě vzpomenu,
srdce ve mně pláče.

Mluvil's ke mně s medem,
to bylo s podvodem,
ošidila jsem jich mnoho,
a ty mě sám jeden.

V letech 1890—1900, jež tento skrovný folklor zachycuje, bylo v Bosonohách i jinde na venkově velikou vzácností, když děvče ztratilo svůj věneček. Tenkrát ještě platilo: „Sedávej, panenko v koutě, budeš-li hodná, najdou tě." Dnes platí: „Sedávej, panenko v koutě, budeš-li hodná, zůstaneš tam sedět." A dobře povídala bába hadrářka: „Jedna prý tam (v koutě) seděla, až zplesnivěla!" Vzpomíná-li dnes ještě někdo na staré, zlaté časy, jistě nevzpomíná na krutou, těžkou práci, robotu, ale má na mysli, že bylo více poctivosti mezi lidem, bylo více sousedské družnosti, upřímnosti. Kéž by tyto ctnosti starých časů zavládly opět dnes!

A přece i v Bosonohách musela se podobná událost přihoditi, když děvčata po jednom tanci zazpívala:

Stojí hruška v širém poli,
vršek se jí zelená,
pod ní stojí má panenka,
je celá uplakaná.

Proč pak pláčeš a naříkáš
o svůj věnec zelený,
neplač, neplač, nenaříkej,
já ti koupím zlacený.

Jak pak ty mně rovnat můžeš
zlacený k zelenému,
jak pak ty se rovnat můžeš
mládenci poctivému."

Hoch a děvče v bosonožském kroji.

Jiná též o zradě mluví:

Páslo děvče, páslo koně
u voděnky u Dunaje;
přišli dva mládenci spolu,
zahnali koně do dvoru.

Přišel k ní šohajek její,
dva dukáty dal on jest jí;
tu máš, milá, vem je k sobě
zejtra večer přijdu k tobě.

Kdo chce k našim chodívávat,
[: musí dobrý pozor dávat :]
kramflíčkama neklepávat.

Naša stará panímáma
[: ona dobrý pozor dává, :]
kdo k nám večer chodívává.

Vstávej starý, vstávej s hůry,
někdo jest u naší dcery,
vstávej a pospíchej dolů,
ať nám neuteče z domu.

Než starý s půdy seskočil,
mládenec oknem vyskočil,
jak vyskočil, tak zavejskl,
své panence ruku stiskl.

Jak vyskočil tak zavejskl,
své panence ruku stiskl:
„Adie buď moje milá,
zejtra večer bude jiná.

Kdybys měla i tisíce,
nebudeš panenkou více,
a já jenom dva krejcary,
přec budu šohajek švarný."

Po těchto několika chmurných písních bylo dobře přivésti zase trochu živosti. Přišlo tudíž všem vhod, když kdosi zanotoval:

Bosonožský první stárek
má košilku škrobenou,
on se dívá na svou stárku,
jak ji má nastrojenou.

Někdy byli chlapci bujní a na pěknou tuto sloku odpovídali škádlivě:

Na talířku na prst špíny
a na míse na palec,
nedívej se, má panenko,
nedívej se na tanec.

Ale děvčata se nedala, splatila stejnou mincí:

„Jaké seš ty, můj synečku,
jaké seš to pacholek,
koně vraný nečesaný,
umazaný prostranek."

Po tanečku, který všechny usmířil, pokračovali:

„Bosonožský první stárku,
podívej se na svou stárku,
to je děvče, té to svědčí,
dívají se na ní všeci.

Bosonožský druhý stárku,
podívej se na svou stárku,
to je děvče jak lilie,
není v celé dědině.

Bosonožský třetí stárku,
podívej se na svou stárku,
to je děvče jako růže,
každý ji milovat může.

Bosonožský čtvrtý stárku,
podívej se na svou stárku;
on si vybral tu nejhezčí,
chodijó mu za ni všeci."

Ranní zora začala vnikati do hostince nasyceného výpary, kouřem, když poslední tanečníci odcházeli. Hudba již dříve přestala hrát, muzikanti položili se na lavice a usnuli v krátku jako dřevo.

Dozvukem dnešního dne, vlastně již časného úterního rána byl zpěv čtyř stárků, kteří držíce se kol krku šli volně od hospody vzhůru ke škole a zpívali:

„Ještě já se podívám
k bosonožským zahradám!
Jestli je tam ještě
modrooký děvče,
já si na ně zavolám.

Ani jí tam nevidím,
ani jí tam neslyším!
S kým pak já se ještě,
modrooký děvče,
s kým pak já se potěším.

Ty se budeš těšívat
se svou starou matičkou,
já se budu těšit,
já se budu těšit
s ocelovou šavličkou."

Tři dny tance a zábavy, tři dny jídla a pití, tři dny bouří tělesných! Nikdy nedopřávali si Bosonožští jako o hodech! V selských staveních se peklo a smažilo den ze dne, zapíjelo se rybízovým vínem. Ani v dělnických rodinách nechyběla obvyklá hodová, do zlatova upečená husa, i dělník šetřil po kolik týdnů, aby si mohl o hodech zabouřit. Tři odpůldne, tři večery a noci protančit a málo spát, to dovedla jen utajená síla našeho venkovského lidu.

Možno mu snad tuto zábavu závidět? Možno jej i pro volnější veselí kárat? Pravda, utratilo se i hodně peněz, za něž by se dalo pořiditi leccos prospěšného, ale dejte našemu venkovskému lidu jinou vzpruhu životní po celoroční lopotě a zřekne se nákladných hodů sám! Pokud však jiné vzpruhy není, přejme mu zábavy, zvláště je-li slušná. A to budiž Bosonožským ke cti: bavili se vždy slušně i když snad třetí den poněkud volněji:

„Už je dneska třetí den,
co my pijem, verbujem!
Jede synek do pole
zaorávat koukole.

Když koukole zaoral,
na svou milou zavolal.
Pojď, má milá, pojď ke mně,
já ti povím, co je mně.

Bolí mě má hlavička,
pobila ji matička,
pobila ji skrz tebe,
že já nesmím chcet tebe!“

Tuto píseň zpívají děvčata, rychlým tempem chodí po obvodu kola pohybujíce do taktu pažemi vpřed a vzad, na konec však dají se do víření, jakoby chtěly setřásti předchozí únavu a dodati si živosti pro třetí den tance.

Zato chlapci zpravidla notují jako první tuto píseň:

„Bosonožská hospoda
stojí mezi domama;
měl jsem já tam hezký děvče,
chodijó tam za ňó dva.

Chodijó tam dva jiní
ti nejsou tak upřímní;
dej si holka, dobrý pozor,
jeden tě z nich ošidí!

Ošidí tě jedenkrát,
dvakrát, třikrát, čtyřikrát,
škoda je tě, má panenko,
škoda tebe nastokrát.

Škoda mého chodění,
škoda blata šlapání,
škoda toho milování,
když je děvče falešný.

V neděli hodovou a v pondělí nesly zpěvy děvčat a hochů ohlas tiché, pěkné lásky, úterní zpěvy přinášely již ukázky potíží a překážek, jež se milencům v cestu stavějí. Marné bývají vzdory jejich, vůle rodičů je zpravidla silnější. Děvče by rádo řeklo hochovi, aby za ní nechodil, že rodiče brání, ale nedovede toho. Zazpívati však to umí:

„Nechoď k nám, můj milý,
až já pro tě vzkážu,
až já naše vrata
pantlami zavážu.

Pantlami zavážu,
a trním zatrním,
nechoď k nám, můj milý!
já o tě nestojím.

Nechoď k nám můj milý,
zbraňujou mě naši,
že se tvá rodina
vysoko vynáší.

Vysoko vynáší,
ještě dál se nese,
že mě tvá maměnka
za nevěstu nechce.

Ona za nevěstu
a já ji za matku,
nechoď k nám, můj milý,
do našeho statku.

Také falešné milování nemůže míti dlouhého trvání a přináší opuštěnost straně jedné a bolné vzpomínky straně druhé. Někdy i smrtí končí falešné milování:

V Hodoníně na pěkné rovině
je tam mnoho stromoví,
měl jsem já tam hezký děvče,
už za ní jiný chodí.

Chodil jsem tam, všecko jsem vyzkoumal
její cnosti i mravy,
pro falešné milování
Bůh jí ukrátil zdraví."

Unavené tancem nohy musí se v hodové úterý vzpružovat švižnými polkami a kvapíky, děvčata pak po tanci v kole nechodí volným krokem, ale raději poskakují, vyhledávajíce vhodné k tomu písně.

„U Bosonoh na kopečku
stojijó tam tři panny,
já jsem jim dal pěkné pozdravení,
ony neděkovaly.

Vzal jsem jednu za ručičku
a tu druhou za obě;
a tu třetí do svojí postýlky
pro potěšení svoje."

Odmítnutý hoch vyčítá:

„Pršívalo, jen se lilo,
bejvalo blato,
přece jsem k vám chodíval,
nedbal jsem na to.

Oč jsem já byl upřímnější,
ty jsi byla falešnější
nedbal jsem na to,
to jsem měl za to,
nedbal jsem na to.

Slavíček je malý ptáček,
chytit se nedá,
mládeneček své panence
šidit se nedá

Než bych já se šidit nechal,
raděj bych se na vojnu dal,
vojna svobodná,
panna podvodná,
vojna svobodná.

Což pak vy se domníváte,
že já hoře mám,
vždyť já ještě vaši dcerku
od vás nežádám.

Vždyť je panen všude dosti
jako zrnek na jalovci,
kam se podívám,
všude dost jich mám,
kam se podívám.

Brzo nastane škádlení. Je zajímavo, že v Bosonohách zahajovala škádlení děvčata:

„Šest chlapců za půl jabka
a dvanáct za celý;
jedno děvče za sto zlatých
to je ještě laciný."

„Červený, modrý bedrník,
šedesát chlapců za troník,
červená, modrá narciska,
jedna panenka za tři sta!"

Chlapci jim zazpívají tutéž písničku, jen zamění slova. A děvčata škádlí opět:

„Uvázal koníčky
u suché jedličky;
nedávej, můj milý,
falešné hubičky.

Před půlnocí zábava pro většinu děvčat končí. Všechny písně byly již vyzpívány a únava nabývá vrchu.

„Už jsme vám vše vyzpívaly,
a tady to máte,
huby se nám vysušily,
vína nám nalejte!

Víno sem, víno tam,
vína nám nalejte,
a vy, páni muzikanti,
vesele nám hrejte!"

Ale muzikanti nehrají, proto utvoří hoši kol děvčat kolo a zpívají rozpustile:

„Stál jsem já na pavlači,
smál jsem se našé Kači,
že má černé kole . . .
koulelo se koulelo,
červené jablíčko,
proklatá kořalka,
jak tou hlavou točí,
každému ožralci
vyvracuje oči . . .
oče, oče, očenáš,
má panenko, jak se máš?
Nejsi, nejsi, jak jsi se dělala,
nejsi, nejsi, jak se děláš,
falešné oči máš,
ty si mně nevšímáš,
bílý kohout!
Nemohu já na tě,
potěšení moje,
zapomenout!

Je vidět, že i poesie vypověděla svou poslušnost a verše se skládají bez ladu a skladu.

„Tak, Lodesu, ještě sousedskou!" volá první stárek na ospalého kapelníka. Lodes poslechl, ale jeho gardě trvalo ladění trochu dlouho; ale konečně přece, přece zdlouhavé tóny valčíku naplnily sál. Volnými, vláčnými pohyby posunovala se těla mladých i starých a když hudba dozněla, sto párů očí zabodlo otazníky do unaveného sálu:

„Konec . . .?"

„Konec . . .!"

Ano, všechno má svůj konec, jen bolest ne! Snad se zmírní, snad se i zahojí, ale pod ranou zůstává vždy mladá pokožka, při jejímž doteku srdce zabolí!

Sál se počal prázdniti, zůstávali jen „vytrvalci," kteří se zakládali, že to zas vydrží do rána. U postranního stolu usedli stárci a zazpívali:

„Panímámo, hezkou dceru máte,
ale že jí doma nemíváte,
zle je,
ale že ji doma nemíváte
včas.
Kdybyste ji doma mívali,
hezcí chlapci by k vám chodívali
zas.

Stárci bděli nad chasou, aby v pořádku odešla a jakmile se vytratil poslední host, odešli též. Bosonožští se i letos drželi; nebylo křiku ani pohoršení. Bosonohy byly vyhlášenou spořádanou dědinou na celém Brněnsku.

Na venkově není sentimentality. Pravda, vzpomínky jsou a zůstanou, těch nelze z hlavy vypuditi, ale vzdechy? Na ty nemá venkovan kdy. Hody byly, krásné byly, škoda, že už jsou pryč! Ale co, za rok budou zas!

Na návsi teď není ruchu, leda jen občas přejede tu sedlák, vezoucí dříví z lesa nebo uhlí z Rosic jako zásobu na zimu, děti jsou ve škole a tudíž není nikoho, kdo by křiku nadělal. Sem tam ozývá se z mlatů klepot cepů; to mlátí žito, aby měli dlouhou slámu na povřísla a do slamníků. Hospodyně popravují v domácnosti, neboť zejména na statku je pro ně práce vždy. Ženy dělníků, kteří odešli do továren, hledí si doma pletení a vyšívání. A tak ruch, který trval na návsi od jara, přenesl se do chalup a domů.

I dni „Dušičkové" přijímá náš lid úplně klidně. Ozdobí hroby svých drahých, na které se pro práci nemohl dříve ani podívat, zavzpomíná o jejich životě, zapláče nad jejich osudem nebo předčasnou smrtí, ale poté vrací se zase ke svému všednímu životu. Je fatalistou, věří, že — co ho čeká — též nemine.

25. listopadu — na sv. Kateřinu — bývala poslední muzika a tou se vlastně končil podzim v Bosonohách. Jinak v kalendáři — jinak ve zvycích lidu, roční doby jeho jsou jinak odděleny a omezeny.

Bosonohy žily ve svornosti. Třeba je to vesnice půl selská, půl dělnická, nebývalo v ní sporů. Sedlák nezáviděl dělníkovi jeho touhy po osmihodinové práci, věda dobře, že ji zdravím platí, dělník nezáviděl sedlákovi jeho větší majetek, věda ze zkušenosti, jak velmi často jeho zdar či nezdar je hříčkou v moci přírody.

V Bosonohách nebylo velkých sedláků, nebylo dělnických nuzáků. O co měl sedlák více majetku než dělník, o to byl

dělník více samostatnějším a neodvislejším od továrníka, v jehož dílnách pracoval, neboť měl kus svého majetku. Jen vlastní majetek činí nezávislým, svobodným a pevným v bojích života. Nebylo zde sice úplné rovnosti, ale bylo dostatek volnosti a bratrství, neboť i sedlák viděl, že nemůže všem svým dětem dáti po statku, ale že některé z nich nutně musí rozmnožit řady dělnické.

Bosonohy mají výhodnou polohu. Ležíce na mírném svahu k východu obráceném, mají záda kryta proti silným větrům západním vrchem „Hradiskem", k severu těsně za osadou táhne se hřbet kopců a zadržuje studené větry severní. Za to jih, jih je jim otevřen a dvěma údolíčky — k Anenskému mlýnu a ke Střelicím — ssaje po celý rok teplo. A tak se stává, že Bosonohy zimy pořádné ani nemají. Prosinec je deštivý, leden přináší poprašek sněhu a teprve konec ledna a asi tři týdny v únoru je „opravdová" zima. Ale ani tehdy není sněhu tolik a takového, aby se mohlo jezdit na saních. Často se již stalo, že v lednu sedláci orali.

Zima tu není tuhá, zato je sychravá. A ta leze „do kostí", jak říká zdejší lid.

Na vánoce se těšil každý. Jsou nejintimnějšími dny v roce. U Urbanů slavívali je rok co rok stejně. Ráno na Štědrý den přinesl dědeček ryby a zabil je. O jejich další úpravu starala se babička. Štědrovečerní večeře skládala se z čočkové polévky, kapra s černou omáčkou a smažené ryby s kompotem. Pak předložena ještě vánočka s medem a jablkový závin.

Každý musel rozkrojiti jablko v půli a zkoumati hvězdu, která tu vznikla z jader. Čistá, pěkná hvězda značila zdraví po celý další rok; kolik paprsků hvězdných bylo špatných, tolikrát bude jeho majitel v příštím roce nemocen. Známa je pověra, že rozloupnutý prázdný ořech značí jistou smrt do roka. Dědečkovi přihodilo se to již kolikráte, a přece je stále zdráv jako ryba, „šmakuje mu a chutná faječka", a proto na „te plkote" nevěří.

Po večeři šli si všichni prohlédnout ozářený stromeček, který Maruška nastrojila. Neměli sice malých dětí, ale stromeček měli vždy. Jaké by to byly vánoce bez stromečku? Ale tentokráte přece už tu byla malá Růženka, která vztahovala ručky po světélkách a volala: „Teta, činči!"

„Tak už běžte dát kravám večeřo!" pobídla babička Urbanova Marušku a mladou hospodyni. „Každé déte trocho polívke a kósek vánočke!"

Hospodyně chtěla poctivě rozkaz vyplniti. Maruška sedla si na žleb a pozorovala, jak to dopadne.

„Dej to všecko Strace, ta to sežere!" řekla Maruška.

„Háno, co be řekle babička", bránila se hospodyně Růža. Ale na konec shledala, že vskutku žádná kráva mimo Straku jídla nechtěla. Umluvily se proto, že babičce žádná o tom nepoví.

„Víš co?" povídá Růža, „pojď, zaklepeme na kurník. Esli se ti vozve kohót, tak se do roka vdáš, a esli slípka, tak zvostaneš sedět."

Šly a Maruška zaklepala, ale Růža zatím vzala hrábě a potajmu drbla do kohouta. Ten se rozkokrhal a hned za ním začaly křičet všechny slepice a vyskakovat z kurníku. Takový poplach povstal, že to i babička uslyšela a vyběhla ven.

„Co to tam děláte? Pote dum!"

Přistižené se smály a utíkaly za mlat. Cestou volala Maruška: „Růžo, pojď, půjdeme třepat plotem!"

Se které strany prý se ozve štěkot psa, když děvče zatřese plotem, s té strany přijde ženich. Maruška zatřásla plotem, ale žádný pes se neozval.

Když se vrátily obě do světnice, ptala se babička:

„No, žrale te kráve?"

„No ba!"

„Všecke?"

„No ba!"

Dlouho do noci vykládali u Urbanů o historkách štědrovečerních, ale konečně odebrali se všichni na lože, neboť bylo nutno časně vstávati na jitřní mši. Svatého mysteria této ranní pobožnosti neodpustili si venkované nikdy, i když bývalo rok s rokem stejné.

Svatba.

Svatba dnes a svatba tenkrát! Jaký to velký rozdíl! Dnes by si mnohý dřívější hlučné svatby ani nepředstavil. Co bylo při ní důstojnosti, co zpěvů a krásných zvyků. I v samých Bosonohách dnes mladí o dřívějších krásných svatbách ničeho nevědí a staří pamětníci vymírají. Bylo by mi líto, kdyby poesie dávných svateb vešla v zapomenutí a myslím, že by nezaznamenání její bylo mezerou ve sbírkách moravského folkloru.

Čtrnáct dní před svatbou obcházel ženich a nevěsta, každý však zvláště, své příbuzné a známé, které chtěl pozvati na svatbu a žádal jich, aby se na svatbu připravili.

Před svatbou pekl se velký koláč, t. zv. „vesložené" a menší koláče, zvané „vésložky". Jestli odcházela nevěsta z domu, pekl se koláč u ní, odcházel-li ženich, tedy jej připravovali jeho rodiče, ovšem za pomoci jiných, dovedných. V Bosonohách uměli nejlépe strojit „veslóžené" bratří Karel a Antonín Doležal, kteří byli proto zváni na každou svatbu.

Tento velký svatební koláč byl zvláštností Bosonoh. Na něj se zadělávalo podle zámožnosti rodičů z mnoha kilogramů mouky, do těsta se rozbíjela až kopa čerstvých vajec. Koláč byl metr i přes metr dlouhý a půl metru široký a patnáct až dvacet centimetrů vysoký. Musel býti pro něj zvláštní velký plech. Těsto na plech položené se podél v několika řádcích nůžkami postříhalo, čímž vznikla první ozdoba. Do upečeného koláče zapichovala se po všech čtyřech stranách barevnými papírky ozdobená dřívka, na nichž bylo napícháno různé drobné cukroví jako hvězdičky, srdečka, panenky, koníčci. Po krajích byla dřívka nízká, čím dále doprostřed, tím vyšší a vyšší, takže se utvořil jakýsi jehlan ozdobných dřívek. Mezi dřívky byly praporečky ze staniolu, v rozích svíčky a nahoře jedna nebo dvě kytičky.

„Vésložek“ se peklo dvanáct až patnáct, ale byly bez ozdob. Při rozdávání dělily se na šest až osm dílů.

Večer před svatbou chodil ženich opět zvát své přátele. Měl s sebou družbu, t. j. nejstaršího mládence, který pozvání takto přednášel:

„Věřím Vám, pane strýcu spolu s paní tetkó, že nám za zlý mít nebudete, že jsme tak všetečně do příbytko vašeho vstópili, však ne z vůle naší, ale z vůle Boha Otce všemocného, z vnuknutí Ducha svatýho a na žádost tohoto poctivýho pana ženicha. Von pak chce svůj svobodné stav proměniti a do stavo manželskýho vstópiti.

Poznávajíce to jeho milí rodičové, že to bez hostů a přátelů bét nemůže, zkazujó Vás pozdravit a já na místě jejich Vám to mám veřídit, dá-li vám Pámbu zétřešího dňa dočkat, habeste se za ně nesteděli a je do chrámo Páně doprovodili, kde se službe boží konati a stav manželské potvrzovati bode. Nejen do chrámo Páně, ale také do příbytko jejichho, tam jedli, pili a veselí beli, pokaváť to vaša vůle bela. Voni pak slibujó, že kdebe se vám taková náhoda stala a ve senáčka ženili nebo dceruško vdávali, že vám to chcó venahradit. Debe neměli čém jiném, teda aspoň slovem ctném a šlechetném. Pochválem buď Ježíš Kristus!“ *)

Pozvaní děkovali „za takovó hócto“ a nabídli chleba se solí k uctění ženicha a družby. Než tak obešel ženich a družba všechny, kteří pozváni býti měli, měl jistě vyschlo v hrdle a nebylo divu, když poté statečně popíjel rybízového vína, tohoto nektaru obce Bosonoh.

Nevěsta a družička obcházely přátele nevěstiny a zvaly je. Hlavní slovo vedla družička:

„Vzkázali vás pan otec a paní máti pozdravit, abyste se za nás nestyděli a nás do svatebního domu navštívili, ze svatebního domu do chrámu Páně nás doprovodili, kdež se budou služby boží konati a stav manželský potvrzovati. Pochválen buď Pán Ježíš Kristus!“

Též ony byly uctěny chlebem a solí.

Svatební řeči byly pronášeny také tu nářečím, tu přibližně jazykem spisovným podle duševní vyspělosti družby nebo družičky, kteří vedli a řídili celou svatbu.

---

*) Uvádím toto zvaní jako ukázku nářečí Bosonoh, jež se hodně podobá hanáckému. — Nezvalo se vždy nářečím, ba spíše snažili se družba a družička mluviti řečí spisovnou.

Brzo ráno v den svatby musel družba opět obejíti všechny pozvané a to nejen se strany ženichovy, ale i nevěstiny. Proto jeho „říkání" bylo krátké:

„Vzácní svatebníci!
S velikou úctou jste zvaní;
vzkazuje vám otec, mateři,
abyste přišli k večeři;
stolové jsou kryti,
volové jsou biti,
všechno hotovo,
zvu vás nanovo".

Hosté ženichovi sejdou se v jeho domu, hosté nevěstiny zase v jejím.

Když se hosté u ženicha sešli, přivítal je družba:

„Milí přátelé, z tý příčine jsem vás do příbytko tohoto hovedl, že zde přítomné pan otec, paní matka a pan ženich jakožto syn a nastávající manžel vás ještě jednó žádajó, habeste se za ně nesteděli a je do chrámo Páně doprovodili a esli vám někde hoblížili, habeste jim to z ohledo lidský křehkosti vodpostili a tento den ve veselosti ztrávili. Že ste se tade všeci najít dale, za to vám všeci srdečně děkujó."

Pak se družba obrátil k rodičům ženichovým a pravil:

„Némilejší otče a matko! Syn váš se jož s vama lóči. Je to těžký lóčení, nebo vstupuje na novó dráho života, na kerý často bez vaší rade a pomoce kolísat může, nebo mesl mladictvá néní tak zkošená a vetříbená jako mesl vaša. Mnohý sóžení stojí dítko rodičů, než je do stavo manželskýho dochovajó, hale toto sóžení se snadno zapomene, dež vidijó rodiče svý dítě zavopatřeny před jejich smrťó! Kdo růže sází, na růžích líhat bode, to je starý a pravdivý přísloví, proto hať každé růže pěstuje. Já pak ménem a srdcem syna vašeho děkujo vám za jeho vechování a napomínání. Za všecko vám děkujo a zároveň prosím, esli vám kde hoblížil, abeste mo vodpostili, nebo přísloví praví: „Požehnání otcovo dome staví, ale zlořečení matčino bórá je." Pak vás eště jednó na místě vašeho syna prosím, abeste mo hodělili svý požehnání."

Rodiče žehnali a přítomní hosté plakali, neboť jednomyslný byl názor všech, že to družba uměl rozebrat jako pan páter.

Potom ještě řekl: Te pak, milé syno, přestáváš bét panicem. ale ne synem. Protož svý rodiče mosíš mít v uctivosti; rade jejich poslóché, abe se ti dobře vedlo!" *)

*) Ukázka nářečí.

Byl-li ženich přespolní, vyjeli mu hoši z dědiny nevěstiny na opentlených koních naproti.

Ženich se svými rodiči a hosty ubírali se pak do domu nevěstina.

Když přišli k domu, nalezli vrata zavřena. Zatloukli a přišla jim otevřít některá kuchařka. Družba, když přišel do světnice, pravil:

„Vážená paní matko! Zdraví, pokoj a všecko dobrý vám od Boha srdečně přejeme, při čemž příčino našeho příchodo voznamujeme, dež sme laskavý povolení vobdrželi do vašeho příbytko stópiti."

Omluviv družba příchod vstoupil s hosty do světnice a pravil:

„Vzácně vážené otče a matko! Již vám povědomo je, že ženich před někerém časem s malém počtem lido se zde venacházel, dnes ale s větším počtem obojího pohlaví přišel, abe ten větší svátek svatební a svý nový manželství tém víc k jeho a vaší radosti vozdobené bél, což abe se stát muhlo a já sem ctnó a šlechetnó panno nevěsto přivésti muhl, uctivě za dovolení žádám."

Když dostal dovolení, přistoupil ke dveřím světnice, ve které byla zavřena nevěsta a družičky a mluvil dále:

„Šlechetný a ctný panne družičke, a také mnohovážený tetičke, prosím, neměte mně za zlý a na mó řeč pozor déte. Esli že nás chcete znát, chceme vám to zprávo dát: Jezdili sme přes hore a dole, daleko šeroko sme se poptávale, všade a vesoko sme se kókale, hledale sme jednoho velikýho poklado, až nám dobří lidi rado dale, že be se měl nacházeti v temto příbytko, obzvlášť v temto pokojíčko, vokolo něho že só samy krásný panne, poklado teho střežíce a moc jiných panen jako komornice. Me vás teda žádáme, protože sebó také poklad máme, kerému, jak ho uhlídáte, jistě ten váš poklad déte. Tož jen nezdržujte naší žádosti, ať se objeví všem přítomném hostům k radosti." *)

Družička ve světnici zavřená odpověděla veršem:

Vítáme vás, páni milí,
víme, k jakému jste cíli
sem v tento dům přijeli,
že jste ten poklad hledali.

Však my jsme se dověděly,
že vy byste s sebou měli
také krásného ženicha,
jenž pro náš poklad pospíchá.

*) Ukázka nářečí.

Bosonožská svatba.

Již jste v tom pokoji samém,
tu uprostřed krásných panen;
však to máte znáti,
co vy za něj chcete dáti,
že se nevyrovná klenot zlatý.

Jemu my jej chceme dáti,
by se mohl radovati
z jeho krásy, z jeho tváří,
aby šel s ním ku oltáři.

My pak za to propuštění
musíme být vyplacený;
však co byste dáti chtěli,
ještě jsme to neviděli,
ale když to uhlídáme
teprv vám ten poklad dáme.

Dveře se otevřely, družičky vedly nastrojenou nevěstu a postavily ji vedle ženicha, ale zůstaly státi u dveří.

Nevěsty nosily hedvábnou nebo plyšovou sukni a na ní hedvábnou zástěru, kabátek těsně upjatý a přes sebe chovanku či plenu bílou, pošitou hedvábnými, širokými, květovými pentlemi. Na hlavě měly věnec.

Nyní již vedla hlavní slovo první družička. Nejprve přistoupila k ženichovi a připínajíc mu na prsa rozmarýn pravila: „Přijměte, pane ženichu, tento zelený rozmarýn od vaší panny nevěsty na znamení lásky, že ona vás věrně miluje. I kdyby tento zelený rozmarýn vadnouti počal, přec líbeznou vůni vydávati bude, tak i ona po všechny dny života svého věrnou k vám lásku míti má." Potom mu připínala přes rozmarýn pěknou, umělou kytku a říkala: „Pane ženichu, vaše nevěsta vám posílá kytku na znamení své lásky. Prosí vás, abyste ji z lásky přijal a láskou za lásku její oplácel."

Potom družička říká odprošování:

„Pane ženichu a panno nevěsto, proste Pána Boha všemohoucího při vašem sňatku, aby sňatek váš z boží milosti pořádán a zachován byl.

Vítám vás, páni hosti, jak domácí tak přespolní, vítám vás, pány mládence, jež patříte pod věnce, vítám vás, družičky, červené jak růžičky, vítám vás malý, velký, vítám vás, páni hosti vespolek. Tato ctná a šlechetná nevěsta by vás ráda uvítala, kdyby ona své oči pozvednouti mohla. Ona jich pozvednouti nemůže, neb se jí zalévají tuze a ona je bílým šátkem utírá. Když ona mě na její svatbu zvala, ona mě prosila, abych slovo nebo dvě u jejích rodičů ztratila.

Drazí rodiče, když vy jste vaši dceru na tento svět zplodili, učili jste ji Boha znáti, k Bohu se modliti a ona pamětliva byla slov těchto. Já vás prosím, drazí rodiče, ponejprv pro Boha, pro pět ran Krista Pána, pro Pannu Marii bolestnou, která pod křížem stála a syna svého prosila, aby nám naše vina odpuštěna byla, tak i vy odpusťte jí.

Já vás prosím po druhé pro svatou Maří Majdalénu, která velká hříšnice byla, a její velká vina odpuštěna byla, tak i vy odpusťte jí.

Když Pán Ježíš se loučil se svými apoštoly, udělil jim svoje požehnání, tak i ona dnešní den se loučí s vámi a prosí vás za mateřské a otcovské požehnání.

Kde pak jsi ty, můj nejstarší mládenečku, posluž mně jen malou chvilečku, vem nevěstu za ruce a přiveď ji před její staré rodiče.

Něvěsto má milá, sama jsi viděla, sama jsi slyšela, že má prosba u tvých rodičů nic neprospěla, Musíš prosit sama, neb jsi toho povinna; klekni na kolena!"

První družička přednášela s pěkným přízvukem; její pravá ruka ukazovala tu na nevěstu, tu na její matku nebo na ženicha. Její pohyby imponovaly. Nepřednášela monotonně, i její oči bystře hleděly kolem a ten zvláštní, příjemný hlas její, ta jistota, s jakou řečnila, byla příčinou, že všechny přítomné rozplakala.

Když rodiče udělili snoubencům požehnání, mluvila družička dále:

„Vstaň, nevěsto má milá, tvá vina jest odpuštěna, půjdem s Pánem Bohem do kostela a my, páni hosti, půjdeme s veselostí, půjdeme s Kristem Pánem, až na věky věkův amen!"

„Amen", ozvali se přítomní hosté utírajíce si zarosené oči.

Družičky rychle připjaly i ostatním hostům proutky rozmarýny a hned se řadil průvod k cestě do kostela. Napřed šli muzikanti, potom nevěsta s první družičkou,*) pak ženich s družbou, poté ostatní družbové a družičky, rodiče a pozvaní hosté.

Na velkých svatbách bývala skoro celá dědina. Za mnoho let byly tu rodiny spřízněny a mimo to ženich i nevěsta byli jistě několikanásobnými kmotry při biřmování a museli tudíž přece své kmotřence pozvat.

V kostele klečel přes celou mši ženich s družbou a nevěsta s družičkou. Po obřadech vracel se průvod do svatebního domu. Teď už kráčel ženich s nevěstou a družba s družičkou. Před domem se zastavili, neboť dveře byly zavřeny. Družba šel ke dveřím a zatloukl žádaje otevření.

*) Byly pokud možno stejně oblečeny; nevěsta koupila družičce věneček.

Ale rychle ustoupil zpět, neboť dveře se prudce otevřely a v nich se objevila stará bába převlečená za čarodějnici. V rukou držela starý hliněný hrnec a cosi bručela. Pojednou — prásk — hodila hrnec proti svatebčanům, ten se rozbil na sta kusů a po zemi se válela spousta drobných cukrátek — „vincétlí". — Děje se prý tak na znamení, že nemají manželé již místa mezi svobodnými. Potom vskočila bába na připravenou velkou řičici (sítko) a na ní rejdila sem a tam jako na koni, tu vrážejíc do svatebčanů, kteří s křikem a smíchem ustupovali, tu provádějíc všelijaké kumšty. Na ty se nejvíce těšili kluci, kteří obsadili blízké ploty a nejbližší stromy, aby jim ani jeden čarodějný kousek neušel.

Za chvíli zmizela čarodějnice za vraty, odhodila řešeto, popadla připravené koště a začala před svatebčany zametat. Ale i tato její činnost trvala jen chvíli; zmizela tak rychle, jak se objevila, ale zanechala na cestě pometlo. Zvedne-li je nevěsta, bude prý dodrou hospodyní, překročí-li je, nebude míti valné ceny.

Za jásotu a výskotu vešel svatební průvod do stavení, neboť „kouzla čarodějnice" zmizela.

Ve světnici musel si ženich a nevěsta sednouti na připravené židle, matka nevěstina přinesla jim pecen chleba a dřevěný nůž a podala ženichovi. (Mezitím svážou je družičky v pase ručníkem). Chtěli zkoumati, jak bystrý dovede býti ženich a jak štědrá bude nevěsta. Ale ženich se nedal chytit, vytáhl nůž svůj a podal jej i s chlebem nevěstě na znamení, že jí všechno přeje. Ta pak ukrojila hodný skrojek, rozpůlila a dala polovici ženichovi.

Všichni byli s tímto rozřešením spokojeni.

Muži usedli za připravené stoly, „ženské" se šli převléci neboť v naškrobených sukních by bývaly nemohly za stoly sedět.

„Ale přindite brzo!" volala kuchařka za každou, „hať nemosíme na vás dlóhó čekat." A každé dala několik koláčů pro ty z její rodiny, kteří doma zůstali.

Zatím muži popíjeli víno a pojídali koláče, jež vrchovatě byly na mísách naskládány. „Ženské" vrátily se brzo a pak byl malý oběd. Ženich a nevěsta seděli v rohu stolu a vedle nich hned první družička. Družba nosil připravená jídla na stůl, družička musela z každého dávati na talíře novomanželům.

Před jídlem říkala družička modlitbu:

„Vítám vás, páni hosti na tuto svatbu zvaní. Od koho je stav manželský, od koho je vydaný? Od žádného jiného, než od Boha samého. Od Panenky Marie, od synáčka jejího. Když Pán Ježíš na svatbě byl, také v Káni Galilejské vodu ve víno proměnil. S ním také chodila Panenka Maria, matka Boží, matka Ježíšova. Já bych se s vámi ráda modlila, jen kdyby se vám má modlitba líbila. Dříve, nežli páni hosti, lžičky do ruk vezmeme, žehnejme se svatým křížem, pobožně se modleme, aby tento stav manželský byl požehnaný, aby se tak milovali jak v nebesích anděli."

Poté říkala „Otčenáš" a všichni svatebčané mlčky s ní.

Na oběd bývala hovězí polévka a guláš, jindy zase hovězí maso s nějakou omáčkou. Hlavní hostina byla večer.

Po obědě odešli hosté zase v průvodu s hudbou do hostince, kde se tančilo a veselilo až do večera. K muzice se ovšem děvčata převlékla do pěkného svého národního kroje. Na hlavách měly široké věnce, od nichž splývaly pentle hluboko dolů.

Nevěsta nepobyla tu dlouho. Odešla převléci se do svatebních šatů, načež se odebrala do domu, kde se pekl a byl připraven „veslóžené koláč." (Bylo to obyčejně u někoho z příbuzenstva.) Sem přišli z hostince též všichni hosté, první družba vzal svatební koláč na hlavu a všichni v průvodu s hudbou ubírali se přes celou vesnici zase do svatebního domu.

Transport kluků a děvčátek pobíhal podle průvodu a prohlížel si koláč. Nemohl s něho oči spustiti. Však také bylo se nač podívat. Obrovský, pěkně vypečený koláč zdobily do jehlanu seřazené stopečky s cukrovím, na okraji byly praporky ze staniolu a mezi nimi byly rozsvíceny svíčky, jejichž světélka se zlatově odrážela od ozdob. Koláč byl položen na prkno, aby se lépe nesl.

Při pochodu hudby otáčel se družba občas s koláčem na hlavě a všichni obdivovali jeho dovednost. Nebylo by ani divu, kdyby se mu byl přihodil malér. Stalo se jednou, když družba se s „vyslouženým" chtěl zatočiti před domem své milenky, že zakopl, upadl, a „vysloužený" se mu skutálel.

Za výskání a křiku přišli konečně do hodovní síně, kde byly již stoly připraveny. Hostí bylo tolik, že nebylo ani kam sednout. Všechny dveře byly vysazeny, jen aby se získalo místa. Čtyři kuchařky otáčely se švižně kol plotny, jedno děvče mělo na starosti umývání nádobí, ale sotva stačilo na tu práci. Musely jí často jiné ženy pomáhati.

Mladší družbové, kteří měli kol pasu uvázán dlouhý, ozdobný ručník, nalévali pivo a pobízeli k pití, než se přinese první jídlo. Ale nikomu se píti nechtělo; žaludek se hlásil k svému právu. Bylo nutno udržovati veselou náladu, proto první družba nabízel své služby.

„Vysoce vážení hosti, oznamuji vám s uctivostí, abyste při této veselosti, své nějaké potřebnosti na mne se vždy obraceli. Chci já všechno obstarati, jim ochotně podati, i také mládencové moji všem pilně na službu stojí; obvzláště pannám družičkám a také vzácným tetičkám. Kdo chce míti nějakou službu, jen ať si zavolá na družbu anebo na mé mládence a hned dosáhne, čeho chce."

Druhý družba, velký šprýmař, otáčeje bílým ubrouskem, volal:

„Však já také umím sloužit u stolu,
neb jsem sloužil sedm let u volů,
a správcem jsem býval u Jenčovy Lhoty;
tři léta jsem tam spravoval boty.
A v Praze jsem měl službu jistou,
byl jsem tam dlouhý čas materialistou,
a když jsem materiál do sudů nakládal,
každý zdaleka svůj nos zacpával.

Býval jsem také bohatý,
však bez stříbra a bez zlata,
zvlášť, když jsem dělal po krejcaru košťata
a jednou také z furie,
ani nevím čili z nouze,
octl jsem se ve špinhouze.
Tam jsem býval dosti vážený,
dvakrát za týden po zádech hlazený.

Co jsem tam vystál,
kam jsem se dostal,
a přece jsem se neztratil;
a přece, přece pravím:
„Kdyby mi někdo sto zlatých dal,
padesát bych mu hned vrátil."

Také ostatní družbové hleděli uplatnit leckteré své vtipy a říkání. Tato bývala zpravidla vlastní jejich skladbou a vždy rýmovaná.

Družičky a přítomná dívčí mládež zazpívala svatební píseň s překrásnou melodií, ač rýmy má chatrné. Nesměla chyběti na žádné svatbě:

Vale tobě, marný světe,
vale tobě dávám,
do ráje rozkoše světské
choditi přestávám;
již se loučím s mládenci, s pannami,
pod krásnými věnečkami,
nemohu být s vámi.

Naklonila jsem hlavy své
včerejší den po dni,
z drahého kvítí pletený,
sedmá svátost je v ní;
opustivše první stav panenský
oblíbila jsem sobě vstoupit
v stav manželský.

Neb jsem vešla do zahrady,
jež je pěstovaná
pěti ran krve prolítí
mého Krista Pána;
V té zahradě Boha Otce lůnu
mám mít na hlavu stavenou
manželskou korunu.

Tak, mí rozmilí rodiče,
já vám též děkuji
za vše dobré vychování,
štěstí vám vinšuji;
bratři, sestry, přátelé rozmilí,
potěšte mě v mém zármutku,
který já mám nyní.

Za vaši upřímnou lásku
na kolena padám,
žádám od vás odpuštění,
vaše ruce líbám,
neb již vidím, že musím pryč jíti
a vás rozmilé rodiče
tady opustiti.

Ale již tu byl první družba a nesa plnou mísu kouřící se hovězí polévky, říkal:

„Různo, chaso, rozstupte se,
družba mísu na stůl nese!
Lavice k stěnám,
mladí muži k ženám,
nádvorníci ke stodolám,
mládenci k pannám:
já bych přistoupil,
já žádné nemám.

Já upad' na cestě
k roztomilé nevěstě,
též i k panu ženichovi,
ježto nesu poklop nový;
trochu jsem se spozdil,
již bych tu dávno byl
ustupte dále a šíře,
abych měl k tomu stolečku blíže.

První družička rychle vstala a přednášela totéž říkání a modlitbu před jídlem jako v poledne. Tím byla svatební hostina zahájena. Družbové nosili mísy polévek a jiných jídel, obsluhovali při stolech a pobízeli hosty.

Také však začalo škádlení, při nichž opět hlavní slovo vedla první družička a první družba.

Když přinášel družba druhou mísu polévky, proslovila:

Družbo můj milý,
červený, bílý,
néseš-li můj,
seš něčich jiný.
Tvá milá ti posílá tolik hubiček,
co je na této polívce očiček,
pojď, sčítej si je!“

Poté jej poslala pro sůl, řkouc, že je polévka málo slaná. Tím ho současně nutila k proslovu. Družba přinesl sůl a pravil:

K zachování vaší lásky,
k posvěcení vaší scházky,
mezi nás tu na váš stůl
přináším a kladu sůl.

Jako druhé jídlo bylo podáváno hovězí maso s nějakou omáčkou. Současně přinášeno i pivo. Družička škádlila: „Páni

hosté, připijme si z holbičky plné a na pana družbu pamatujme s prázdným. On se nám musí o všecko postarat a na naše stoly před nás postavit. Na našem dvoře máme dvanáct párů volů, pošleme si do města pro řezníky, by nám je zabili a na pečínku připravili. Pro pana družbu chystati budeme popové drštičky, borové šištičky, dubový křen a pana družbu budeme omáčet v něm."

Všem už dali piva, jen družičce ne. To za to, že si družbu svého hned na počátku tak dobírala. Proto se musela sama dozvati.

„Byl jeden ovčák, ten své ovečky neustále krmil, ale pít jim nedal. Ony nemohly dále žíti. O to já tě, můj družbičko, prosím, abys nám jísti dávat nepřestával, ale také něco píti dával."

Sotva jí piva donesl, upila trochu a zas mluvila:

„Můj nejstarší mládenečku, nedívé se na mě kór nic přes bránečku; dívé se dívé, jak já na svýho milýho, když on mně dává připíjet ze džbánečku plnýho a já tobě z prázdnýho.

Dej ti pánbu zdraví, ať se ti ten džbáneček víckrát nenaplní. Smutný máme mládenečky a ten nejstarší je nejsmutnější. Máme tady z prasete pečínke třikrát v plevách ováleny a to máme pro pana družby za jeho mlčení."

Družba si tedy dodal kuráže a pronesl své družence:

„Šlechetná panno starší družičko, jménem Maruško, nazvaná, ozdobená krásným věncem, tak jako obloha sluncem. Žádám já z toho věnečku míti nějakou částečku, pro tak zvaného panenství milost a všech přítomných pánů hostů libost."

A dostal hned odpověď:

„Pane družbo zvláště milý, k jakému konci a cíli my naše věnečky máme, že my je darmo nedáme. Můj věnec ten je moc drahý, neb je přinesený až z Prahy. Která si ho vážit nechce, ta ho dá neb ztratí lehce, ale já s boží pomocí ho střežím ve dne i v noci, neb je to koruna mého panenství, nebeského podobenství."

Zkoumal proto družba družičku druhou a oslovil ji:

„Šlechetná panno družičko, jménem Fanynko řečená, pěkným věncem zdobená, buďte ke mně nakloněná a pro

vaši ctnou šlechetnost učiňte se mnou společnost s tím překrásným věncem aneb stříbrným prstencem."

Fanynka byla řečná a snad už doma si hned nastudovala odpověď, kdyby ji družba pokoušel:

„Pane mládenče šlechetný, v řeči i službě ochotný, Nemůže se to hned státi, bych věneček mohla dáti, byť jste přijel i na koni, neb není tak letos jak vloni, Co drahého — hájí se víc i kocourům říkají: pšic! Ale za vaši službu jak pro vás, tak i pro družbu dám ochotně jiné dary, jen mějte strpení malý, až nám je přivezou z Prahy."

Do třetice všeho dobrého:

„Při této tabuli překrásný kvítek spatřuji, krásnou vonnou fialičku, tu třetí pannu družičku. Mne sloužícího mládence jedním kvítkem z toho věnce, jejž máte na své hlavičce, obveselte moje srdce. Já se chci zas tím odměniti, co vás může těšiti."

Odpovědí mu bylo:

„Pane mládenče mně milý, velice mě těší, že tak krásné řeči vykonal jsi pro mou čest, za to i tvá chvála jest. Já s poděkováním uctivě a směle pravím: kdyby vůle boží byla, snad bych věnec dát musela, ale dnes ho dát neslíbím. Dám ti dar, který dát míním, ne dnes, až některý den; muzikanti zahrejte jen."

Když bylo přineseno třetí jídlo: vepřové se zelím, nejvzácnější to pochoutka česká, hlásil se zase družba: „Poslechněte, vy milé družičky, roztomilé kmotřenky a tetičky, co se mně dnes zdálo (— ale vždyť je toho málo —), abyste na rok měli — hodně zelí, aby bylo jak toto chutné. Nebude-li chutné, tak se kuchařkám hlava utne. Vzhůru páni muzikanti!"

To byla první výzva pro přítomnou hudbu, aby zahrála krátký tuš. Staří ještě pojídali, ale mládež dala se do zpěvu. Jednu sloku vždy zpívali, druhou hráli muzikanti.

Melodie svatebních písní z Bosonoh je velmi krásná; verše jsou někdy příliš naivní:

1) Aj vy noví manželové,
štěstí vám vinšujem,
a cokoli vy žádáte,
srdečně vám přejem;
při sedmé svátosti,
jenž je stav manželský,
který jste vy dnes přijali,
ať je vám k radosti.

2) Dej vám Pán Bůh požehnání,
noví manželové,
štěstí, lásku a svornost
my vám vinšujeme.
Nebeský tatíčku,
vztáhni svou ručičku
a uděl jim požehnání
na jejich statečku.

Bosonožská svatba.

(Uprostřed nevěsta a ženich a mezi nimi družba drží na hlavě svatební koláč „vysloužený".)

3) A odvrať od nich všecko zlé,
ďábla nepřítele,
nectné a podvodné lidi,
lásky rušitele,
jenž by v ctném manželství
lásky, upřímnosti,
chtěli různice dělati,
chraň je od nich vždycky.

4) Neb takový stav manželský
Kristus Pán miluje,
kdo ve ctnosti a bez hříchu
do něho vstupuje.
Dá jim Bůh svou milost,
lásku, svatou svornost,
aby sobě mohli získat
v nebi věčnou radost.

Ještě dojemnější byla ta, kterou zpívala maminka a kterou všichni zbožně poslouchali:

Stalo se ti, Františku,
stalo se ti štěstí,
žes dostal Mařenku,
to je děvče hezký.

Stalo se ti Mařenko,
stalo se ti štěstí,
že máš teď Františka,
to je chlapec hezký.

Když se vdávalo děvče, které nemělo již matky nebo otce, zpívali jí svatebníci při této příležitosti tuto smutnou píseň:

Vítám já vás milí,
přátelé rozmilí,
[: že jste se sem sešli :]
pro obveselení.

Mařenko, Mařenko,
veselou svatbu máš,
[: ale že ty nevíš :]
koho na ní nemáš.

Není tady, není,
tvůj starý tatíček,
[: už na něm vyrostl :]
zelený trávníček.

Není tady, není,
tvá stará matička,
[: už na jejím hrobě :
zelená travička,

Zelená travička,
růže, karafiát,
[: škoda vás matičko :]
v hrobě hnít nastokrát!

Na každé svatbě zpívala se oblíbená píseň dědečka Urbanova:

1) Až budete spolu
p r v n í neděli,
Pán Bůh vám pekáček
jistě nadělí.
[Na pekáčku
pár koláčků
a na mísce vejslužku,
krajíček chleba,
pro dva lidi není
více potřeba]

2) Až budete spolu
d r u h o u neděli,
Pán Bůh vám stoleček
jistě nadělí.
[Při stolečku
pár seslíčků,
na pekáčku
pár koláčků
a na misce vejslužku,
krajíček chleba,
pro dva lidi není
více potřeba]

T ř e t í neděli nadělil kuchyňku, při kuchyňce pár hrníčků, č t v r t o u neděli domeček, při domečku pár stromečků, p á t o u neděli postýlku, na postýlce povlak nový, š e s t o u neděli kolíbku, na kolíbce děcko malý... refrén se vždy celý přidal a opakoval.

Zatím však bylo již po jídle, družbové odnesli talíře a příbory. Tu se přihnal ještě první družba s velikou, zakrytou mísou a postavil ji před nevěstu:

Nebožátko slepička
napřed snesla vajíčka
a teď já ji nesu
k svatebnímu plesu.
Její sestra na dvoře,
běduje a krákoře,
že prý musí o samotě
jako osiřelé kotě
nést víc a starat se.
Však já to dobře vím;
ještě smutnou potěším,
zejtra přijdou hosti zas,
kdy prý vyjde nový čas.

Nejen nevěsta, ale i ostatní hosté byli zvědavi, co v míse je. Chtělo se družbovi asi zkoumat, zdali nevěsta potlačí zvědavost, nebo se podívá.

„Podívé se, podívé se, co tam je", volaly na ni družičky.

Nevěsta nadzvedla víko, ale rychle hned uhnula a vykřikla. Ale neměla vlastně proč, neboť na dně mísy choulil se k sobě párek holoubátek.

Bývalo též zvykem dávati do mísy malého králíčka nebo vrabce.

Ale již tu byl první družba zase. Na dlouhých senných vidlích měl zavěšen ručník, druhý družba nosil mísu s vodou. Každý si měl umýti ruce po jídle a vhoditi za to do mísy nějaký peníz jako dar pro kuchařku. Však pro ni také mluvil:

„Vysoce vážení páni, ctní a šlechetní mládencové a panny! Paní kuchařka z kuchyně skládá k vám žádost uctivě, aby se k ní naklonili a jí dárek udělili, by ona svá roucha, pošpiněná od sopoucha zase mohla vyčistiti; vám ochotně sloužiti chce nejen dnes, ale každý den, komu bude libo jen. Při tom všem vinšuje krátce, abyste z její práce v těchto jídlech užívali, stálé zdraví nabývali a dočkali se toho i my, že chce také strojit křtiny; což já uctivě přednášeje za dárek žádám."

Prvně podal ručník své družičce, ale musel dávat bedlivý pozor, aby mu jej nestrhla. Považovalo se to za čipernost družiččinu a neobratnost družbovu, jestliže ručníku pozbyl. Po všeobecném tom umývání rukou bývalo na některých svatbách zvykem vybírati též na povijan nebo na kolíbku pro nevěstu a pak na hudbu pro muzikanty.

Konečně přišla nejvzácnější atrakce celé svatby: prodej „veslóženýho". První a druhý družba přinášeli „veslóžené" a první družba volal: „Vzhůru, chaso, véskéte, páni muzikanti marš hréte!"

Když muzikanti zahráli pochod, pokračoval družba:

„Přicházím já z dalekých krajin,
nesu vám moc pěkných novin.
Již je dvacet let tomu,
co sem vodešel z domu,
abych veslóžené upíct dovedl
a nevěstě ho přinest mohl.
Muziko, vesele!“

Potom přistoupil s koláčem až ke stolu před první družičku a začalo vykupování. První družička musila koláč zaplatit. Po žertovných a vtipných veršících dávala po zlatce, po desetníku atd., až výkupné dosáhlo někdy pět zlatých, což byla na tehdejší poměry značná částka.

Družba:

1) Kde pak tento veslóžené
koláč bel,
že vo něm žádný nevěděl,
jenom tato šlechetná nevěsta
o něm věděla,
která ho před tyto hosty
přednésti nechala.
Muziko, vesele!

2) Druženko má milá, červená, bílá,
néseš-li má, seš něčich jiná.*)
Vím já jeden hájíček
v tom hájíčku slavíček,
ten slavíček tak líbezně zpíval,
až se ten hájíček rozlíhal,
žádný ho neslyšel, jenom tato ctná
a šlechetná panna nevěsta,
její milý a já.
Muziko, vesele!

3) Druženko . . .
všecko se to hned nestrhne,
říkají v Brně
a kdo přijde z Prahy,
praví, že je tam všecko drahý.
M., v.

4) Druženko . . .
nic se tomu nediv,
že je koláč drahý,
nadarmo jen nepřišel
až od Vltavy z Prahy.

5) Druženko . . .
nemůže se to hned státi,
abych ti vysloužený mohl dáti.

Družička:

1) Družbičko můj milý, červený, bílý,
ten vysloužený
byl po mnoho let uschovaný
a této ctné a šlechetné nevěstě
od jejích rodičů
k tomuto dni darovaný.
Muziko, vesele!

2) Družbo můj milý, červený, bílý,
néseš-li můj, seš něčich jiný.*)
Za to tobě čest a chvála,
která se jen hodným lidem vzdává.
Ale ještě bych tě radši měla,
kdybych ten vyslóžený před sebou
na stole stát viděla.
Muziko, vesele!

3) Družbo . . .
já nejsem z Prahy ani z Brna,
já jsem jen z českého venkova
a jedné moravské dědiny
a tam je všecko laciný.
M., v.

4) Družbo . . .
ráda bych ti něco dala,
kde bych ale na to vzala?
Žito se nám neurodilo
a řepa málo platí;
tu máš jeden zlatý.

5) Družbo . . .
za bosonožskýma humnama
je černý les,

*) Prvé dvojverší opakovali družba a družička před každým proslovem.

Kdybys přijela třeba na koni,
neb není letos jak vloni,
co drahého, váží se víc,
i kocourům se říká „pšíc“!

jakživ jsem tak draho nekupovala
jako dnes.

6) Druženko . . .
kupuj, máš-li kupovati,
já nemám kdy s tebou státi;
mám tři sta komárů
na pastvu hnáti;
až rosička obejde a slunečko osvítí,
on se mně kam který rozletí.

6) Družbo . . .
Marno je tobě mluviti a čekati,
neb já nemohu a nechci víc přidati.

7) Druženko . . .
něco za něco, nic za nic,
jak říkal můj nebožtík strýc;
proto když chceš vysloužený mít,
musíš na talíř něco přihodit!

7. Družbo . . .
vím já, že máš o vysloužený
velkou zásluhu,
proto ti přidám ještě korunu.

8) Druženko . . .
to vidím, že se lepšit počínáš,
ale až se ještě trochu polepšíš,
a na ten talíř něco přihodíš,
tak vysloužený na stole
stát uvidíš.

8) Družbo . . .
Kdybych byla věděla,
že bude tolik peněz potřeba,
byla bych po poli chodila
klásek ke klásku sbírala
a ten vysloužený sama donést nechala.

9) Druženko . . .
kdyby tato nevěsta poctivá nebyla,
byla by tak krásný vysloužený neměla,
ale že ona si poctivost zachovala,
tak jí ho její máti
k tomuto dni darovala.

9) Družbo . . .
Zbytečné jsou řeči tvoje,
neb vím, že každý chválí svoje.
Proto prodávej, když chci kupovati,
ať nemusím dlouho handlovati.

10) Druženko . . .
Když chceš ten vysloužený dostati,
musíš něco vystáti,
anebo na ten talíř něco přidati.

10) Družbo . . .
Nikdy bych byla neřekla
na svou dobrotu,
že budeš dělat takovou drahotu.

11) Druženko . . .
S velikou opatrností a pílí
je tento vysloužený zhotovený,
mně k opatrování odevzdaný;
proto ti ho tak lacino nemohu dáti,
neb by se mně mohli
všichni hosté vysmáti.

11) Družbo . . .
Nebude se ti žádný smáti
proto mně ho můžeš dáti.
Když mi ho dáš, štědrý budeš
a všem drůžičkám se zalíbiti můžeš.

12) Druženko . . .
Na tom vyslouženým samu krásu
a ctnost lze zříti,
proto, kdo ho chce dostati,
musí se samými ctnostmi blýskati.

12) Družbo . . .
že i já krásné ctnosti mám,
toho ti hned důkaz dám.
Můj věnec zelený
nad zlato, stříbro ceněný,
má jednu velkou ctnost
a té se říká poctivost.

13) Druženko . . .
když ten vysloužený chceš míti,
tak ho můžem vyměniti
za tvůj zelený věnec,
neb jsem poctivý mládenec.

13) Družbo šlechetný a v službě ochotný,
to se nemůže státi,
abych ti mohla věnec dáti,
neb je velká cena jeho.
Nedám ani kvítek z něho.

14) Druženko . . .
Kup si vysloužené ode mě
je těžké, pospěš, vysvoboď mě,
Dej mně kopu zlaťáků,
pak spatříš koláč před sebou na stolku.

14) Družbo . . .
Kdybych já měla kopu dukátů dá t
musela bych svou poslední
sukničku dáti.

15) Druženko má milá, červená, bílá,
staň se vůle tvá;
i družiček. Veslóžené na stůl dám,
ale včil já tebe prosím, abys veslóžené,
snesené s nebe, dobře rozkrájela,
na žádnýho z hostů nezapomněla.

Muziko, vesele!

Tyto pěkné průpovědi byly umožněny tím, že se o nich družba s družičkou už před svatbou dohodli. Stalo-li se však, že se na některé svatbě setkal družba s družičkou, se kterou nebyl v dobré shodě, pronášeny byly veršíky ironisující, někdy i hrubé, z nichž některým nedovedla se ani bystrá družička ubrániti.

Když si družička vykoupila „vysloužený", přisunul jej až k ní a nyní bylo její starostí, aby jej rozkrájela na tolik kousků, kolik bylo hostí, což nebylo úlohou snadnou. Nestačila ani odháněti ještě i kluky, kteří z pod stolu k ní vylézali, aby jí některé cukrátko sebrali.

Svatební hostina byla u konce. Byla jedna hodina s půlnoci, když se svatebčané odebrali zase do hostince k taneční zábavě. Družička vzala s sebou mísu koláčů, neboť bylo zvykem poděliti v hostinci přítomné občany a občanky, kteří na svatbě nebyli, ale sem přišli „na čóhačku".

Tancem a zpěvem bavili se mladí i staří až do bílého dne.

* *
*

Druhý den po svatbě bývalo zvykem stěhovati nábytek a peřiny nevěstiny, jestliže ona opouštěla rodný dům, aby se nyní trvale ubytovala u ženicha.

Sešli se u ní skoro všichni hosté včerejšího dne, jakož i muzikanti. Zpívalo se zase a žertovalo, ale nálada přece jen byla mdlá, protože každý postrádal osvěžujícího spánku.

Vystrojena byla malá hostina. K večeru začali nakládati nábytek, při čemž vyšli hosté a muzikanti před dům. Tito utvořili jednu skupinu, svatebčané druhou. Zpívali: „Loučení, loučení, což je to těžká věc"; muzikanti každou sloku opakovali. Pojednou, kde se vzal, tu se vzal, objevil se „žid" — přestro-

jený to některý ferina a zabraňoval zdánlivě naložení peřin. Teprve řádným zaplacením dal se pohnouti k povolnosti.

Konečně vše naloženo, vdané ženy posedaly na vůz.

Pak se průvod hnul. Napřed šli muzikanti, pak hosté a konečně povozy s nábytkem a peřinami. Nevěsta nastrojená ve svatebních šatech kráčela se ženichem vzadu. Když se vyjíždělo ze vrat, zpívalo se:

S Pánem Bohem, už jdu od vás,
neublížil jsem žádněmu z vás.

Jak mladému, tak starému,
neublížil jsem nižádnému.

Cos má milá, cos dělala,
žes při oltáři před božskou tváří přisahala.

Nechtěla jsem, musela jsem,
před oltář kleknout, ručičky sepnout, plakala jsem.

Včera's byla tatíčkova
a dneska už jsi Františkova.

Včera's byla mamínčina
a dneska už jsi žena moja.

Neobešlo se loučení bez pláče. A jak by také, vždyť loučení je těžká věc! Před vraty ženichova statku se průvod na chvíli zastavil a zazpíval:

Otvírejte, otvírejte Urbanova vrata
[: vezem vám :] plnou fůru zlata.

Otvírejte, otvírejte Urbanovy dveří,
[: vezem vám :] plnou fůru peřin.

Ve světnici očekávali novomanžele otec matka ženichova. Družba rychle prostřel před matkou na zem šátek, nevěsta poklekla a pravila: „Maminko, prosím vás, přijměte mě za nevěstu."

„Přijímám tě ne za nevěstu, ale vlastní dceru", odpověděla matka a nevěstu objala a políbila. Také otec přivítal ji políbením.

Když se měly s vozu skládat peřiny, zase tu objevil „žid" a zabraňoval tomu. Žid je všude stejný, jen penězi se dá obměkčit; tak se stalo i tu.

Hostům, kteří doprovodili nevěstu až sem, podávány na počastovanou koláče a nabídnuto víno. Leč nikdo se už nezdržoval, přál nevěstě, aby se jí v novém domě dobře dařilo a opouštěl dům.

Sta myšlenek v takový okamžik proletí hlavou, zabodne se do vzduchu, reflexem objeví se v srdci a obličeji a pak odletí, odletí, aby zanechalo člověka před branou Neznáma. Vydaří-li se sňatek, je požehnáním, neshodnou-li se povahy k sobě sňatkem připoutané, propláče žena celý život, nebo se zničí charakter mužův. A zárodkem kolika tragedií stal se sňatek ! ?

První neděli po svatbě „propíjely se peřiny". Mladá nevěsta pozvala k sobě vdané ženy, které byly na její svatbě a nejbližší sousedky a vystrojila jim malou hostinu. Zejména se pil čaj, víno a jedly koláče. Útrata hrazena částečně penězi, které získal „žid" při stěhování nevěsty.

Tímto domácím dýchánkem byla přijata nevěsta mezi vdané své družky.

Na plese.

„Časy se mění a lidé v nich", praví staré přísloví. Za dnešních dob po celý masopust stíhá zábava zábavu. Každý spolek, ba každá strana politická chce míti ples pro své příslušníky. V dobách, o kterých tuto píšeme, býval v Bosonohách jen jeden ples či bál, jak se tehdy říkalo a ten pořádali hasiči. Ale tento ples byl jen pro ženaté. Sem nesměla svobodná mládež a nejméně již svobodné děvče. Také nesměl jíti nikdo sám, vždy musel býti „pár", t. j. muž se ženou.

Tančili a zpívali, vykládali si o hospodářství, o dobrých a zlých časech a také vlastenčili. Bosonohy jsou blízko Brna a tak kultura a národnostní zápas brněnský míval ohlas u našich starých občanů. Několik jich bylo uvědomělých Čechů, ale mezi nimi nejpřednější byl rolník Jan Čoupek. Všeobecně říkalo se mu Polda, protože statek, který nyní on spravoval, patřil kdysi jeho dědovi Poldovi.

Jan Čoupek byl vysoké, statné postavy, měl krásné, modré oči, bystrý úsudek a „uměl mluvit s pány." Byl nejvzdělanějším sedlákem v obci i v okolí, a proto si ho občané zvolili za svého starostu, kterýžto úřad zastával po mnoho let. Také byl členem okresního silničního výboru a zde způsobil, že v okolí obce bylo postaveno několik silnic, jež komunikaci značně prospěly. Staral se o rozvoj školy v místě, byl předsedou místní rady školní, založil hasičský spolek v Bosonohách, vůbec byl representantem Bosonoh. Dočkal se požehnaného věku a když zhasly jeho dobré oči, vyprovázela ho celá obec a širý kraj k poslednímu odpočinku. Jím vymřely staré Bosonohy, ale na základech jím daných budují v Bosonohách dosud.

Škola v Bosonohách.

Bálovníci bavili se až skoro do rána; byla to jediná větší jejich zábava za celý rok. A když si ještě zazpívali „Dobrou noc vám vinšuju", odešli pokojně do svých statků a chalup.

Ostatky.

Poslední dni masopustu jsou ostatky — v Bosonohách říkají „vostatke". Bývala taneční zábava zase tři dni, končívala v úterý ve dvanáct hodin v noci, neboť poté nastala „popeleční středa."

Hlavním programem ostatků byl ovšem tanec a v podstatě byla to zábava podobná hodům. Ale jednu zvláštnost ostatky měly. Hoši skládali písničky, jež jim museli muzikanti zahráti.

V nejveselejší náladě, kdy hlava plna myšlenek a srdce zpívá, postavili se hoši před hudbu a jeden začal:

1) Halou, páni muzikanti,
vemte svoje inštrumenty,
hleďte dobrý pozor dát;
jaký marš vám budu zpívat,
zahrejte mně, alo, vivat,
až já budu v lógru*) stát.

2) V lógru stojím na pikétě**)
jako na ztracené vartě,***)
musím dobrý pozor dát.
Ať hrom bije, nebo prší,
voják vartu státi musí,
nesmí na to pranic dát.

3. Kdybych já tu postel míval,
co jsem na ní doma líhal,
častokrát si vzpomenu.
Tady nemám ani slámu,
dám sobě kámen pod hlavu,
tak sobě odpočinu.

Verše i rýmy jsou někdy neumělé, ale nelze se divit, neboť jsou čistě improvisované, jak právě v tom okamžiku vznikly:

„Halou, páni muzikanti,
zahrejte mi nahoru,
jak jsme měli těžké srdce,
když nás brali na vojnu.

*) lógr — das Lager — vojenský tábor, ležení.
**) pikét — Banket — chodník.
***) varta — die Warte — hlídka.

Plakali vo mně rodiče,
má nejmilejší,
a kdo moje zarmoucené
srdce potěší?
žádný jiný, jen má milá
a její modré oči."

A ještě jedna vojenská:

Jaké jsou nám přežalostné
časy nastaly,
pojďte sem, kamarádi,
dáme my sobě zahráti
jeden marš švarný,
a vy páni muzikanti,
buďte pozorni.
Jaký marš vám budu zpívat,
tak vy mně hrejte
a na mě pozor dejte.

Římský císař to je náš pán,
my mu sloužíme
a pod jeho rukou jsme.
On se o nás dobře stará
jako o děti,
my mu za to přislibujem'
věrně sloužiti.
On jakožto otec dobrý
o nás se stará,
že půjde všude s náma.

Lepší jsou vždy písně milostné. Zde jedna:

Halou, páni muzikanti,
hleďte na mě pozor dát,
naučil jsem se novou písničku,
vy mně ju musíte hrát.
Jak vám zpívám, tak mně hrejte,
tramta-ra-ra t-rarara
a na mě si dobrý pozor dejte,
tramta ra-ra-rarara.

Můj pantáto s panímámou,
já k vaším nohám padám
a za vaši dcerušku spanilou
s ponížeností žádám.
Abyste tak dobří byli,
tramta ra-ra - - - rarara
a mně ju za mou manželku dali,
hejda, drija, dia, da.

Vstaň, mládenče, vstávej od noh našich
státi se to nemůže,
naše dcerka ještě tuze mladá,
nepotřebuje muže:
Chcešli na ni rok čekati,
tramta-ra-ra - - - rarara
pak se ti to všecko může státi,
tramta-ra-ra - - - rarara.

Než bych já na ni ještě rok čekal,
to já vám neudělám
a za vaši spanilou dcerušku
tisíckrát děkuju vám.
Půjdu do Čech do Moravy,
tramta - ra-ra - - - rarara
a tam se dám pod švarné Abely,
tramta rija - - - rija-ra.

Co tu mládenec zpíval, to také prožil. Škoda, že se nedá jich mnoho zachytiti. Zpívají se o ostatcích a pak upadnou často v zapomenutí. Na „vostatky" bývalo zavádění jako o hodech. Popis ať si laskavý čtenář vyhledá při oné stati.

„Vostatky" mají také svou atrakci a tou jsou „maškarády" v úterý masopustní. Ty mívají na Brněnsku každá obec své zvláštní. V Bosonohách měli „žida". Některý ferina hoch oblékl na sebe obrácený kožich a převázal si jej v pasu hrachovinou. Obličej mu všelijak zbarvili, dali umělé vousy a na hlavu pomačkaný cylindr. První stárek nesl pokladničku, druhý víno v láhvi. Více hochů přidalo se k nim. Společně obcházeli pak vesnici, dům od domu, nabízeli hospodyni a hospodáři vína a zatím co jedni je hovorem zabavovali, druzí hleděli něco sebrat: slepice, vejce, uzené maso a co se dalo. Však také byli nevítanou návštěvou. Jakmile je hospodyně z dálky zahlídla, volala: „Dite zavřít slepice a skovéte véca, maškarádi dó!" Jim přiznává se právo brát, nikdo je za to, co seberou, nekáře. Naopak tomu, co něco vezmou, ještě se smějí, že měl lepší pozor dát.

Večer „na škaredou středu" pořádá se u první stárky malá večeře pro stárky a některé starší hochy, podává se čaj nebo víno. Útrata se hradí z toho, co „maškarády" vybraly.

Dračky.

Venkovský lid nedovede zahálet. Jsou dni v roce, kdy není práce ani v poli, v lese, ani na mlatě, ba ani v domácnosti. Všechno je pospravováno, je „mrtvá sezona". V takových dnech v Bosonohách drali peří. Bylo to v některých domech v prosinci, ale většinou drávali peří po masopustě.

Dračky byla doba vzpomínek; vždyť po nich nastane zase jarní práce a pak už to půjde bez oddechu až do pozdního podzimu.

Vzpomínalo se na hody, na vánoce, ale nejživější vzpomínky byly na masopust.

Také u Urbanů sešly se dračky a sesedly kol velkého stolu, na nějž pod mísu dávalo se sedrané peří. Hoši chodívali při tom na besedu, zvláště byla-li mezi dračkami mladá děvčata. Osadili kde které volné místečko, takže bývala světnička plna. Dědeček Urbanův usedl na kraj postele a pokuřoval ze své krátké faječky, která mu však co chvíle vyhasínala. Babička říkávala, že dědek vykouří více sirek než tabáku.

Chvíli trvalo, než se zábava rozproudila. Probíraly se nejprve místní události, nebo byly na programu strašidelné příběhy o loupežnících a zlodějích. Letos se mnoho hovořilo o poslední svatbě. Co tu bylo hostí, co jídel a pití a jak pěkně říkal družba a družička o vyslouženém.

„Ale dyž se tak družba s dróžkó hněvajó, nebo só na sebe zlí, to se dovedó sekat", ostře přerušila řeč jedna ze sousedek.

„No ba, to tak hodělal Hanes Kutačuj. Víte, tenkrát, dež bél na Kubové svatbě a dróžkó mo bela Fánka Kvardova, ten veváděl", zavzpomínala jiná dračka.

„Chcel z ní dostat aspoň desítko."

„Ta choderka už neviděla, co má říct."

„Šak von bél až sprosté nekdy", durdila se nádenice Šólavá.

„Našé babce už jí belo líto", vmísil se dědeček do řeči, „a dež neviděla, co má dál říct, tak jí babka vokázala vidličko a nůž a vona hned spostila: „Vidlička, nůž, mozekanti tuš!"

Hanes říkal:

„Když jsem šel okolo našich humen,
stála tam má družička bez sukeň,
já jsem se jí počal smáti,
a ona musela utíkati."

Fánka mu na to povídá:

„Když jsem šla okolo našich Hatí,
stál tam můj družba bez gatí."

„Říkéte ešče neco", pobízel dědeček, neboť mu ty vzpomínky působily radost; cítil se na chvíli mlád. Přítomná mládež nedala se dvakrát pobízet, hoši jako by byli družbové a dračky zase družičky a tak se ozývaly střídavě hlasy:

Družby:

Když jsem šel jednou okolo studně,
prala tam panna drôžka sukně,
na trní je sušila,
do hospody v nich chodila.

Družičky:

Když jsem šla jednou po mezi,
pásl tam můj družba kozy,
on mi povídal, že je nerad střeží,
protože každá koza ocas vzhůru drží.

Družby:

Když jsem šel s tímto dárečkem
okolo Benátek,
běželo tam pár telátek,
jedno lysý, druhý bosý
a třetí mělo hodný ocásek;
pověz mně, má milá droženko,
které z nich nejvíce běželo.

Družičky:

Družbo můj milý,
pověz mi, proč je v noci tma?

Družby:

Družičko má milá,
néseš-li má, seš něčich jiná,
pověz mi, čím nevěsta o svatbě voní?

Družičky:

Družbo můj milý,
pověz mně, co je víc,
kilo vovsa, nebo metr nohavic?

Družby:

Jedenkráte jsem šel okolo šaší,*)
ony tam tři panenky svačí;
jedna měla stehýnko ptačí,
druhá morčí a třetí račí,
pověz mně, má milá druženko,
které bylo nejsladší?

Družičky:

Když jsem šla okolo hranic,
vyletěl tam z lesa zajíc,
a on mně povídal,
že ta družbova řeč nestojí za nic.

Družby:

Když jsem šel okolo
bosonožských „Kostek",**)
nesla má družička košík srstek,

Družičky:

Družbo můj milý,
když jsem já šla přes „Dlouhý most",†)
zlámala se mně v jazyku kost;

*) šaší = křoví.
**) „Kostky" je polní trať v Bosonohách.
†) Dlouhý most je most přes řeku Švarcavu v Brně.

jak ona mě uhlídla,
o kámen zakopla;
utekla do blízkého stromoví
a od těch dob na mne nemluví.

kdyby se mně ta nehoda byla nestala,
byla bych vám toho víc napovídala.

„Jak se asi bodó ti novomanželé mít?“ přerušila jedna sousedka zábavu mladých.

„Ba, vono je to někdy šiďavý“, povídá Nechvátalka.

„Já říkám, že s každém může bét živ, jenom ne se žárlivcem, karbaníkem nebo vopilcem. To má žena vočistec tade na zemi“, dotvrzovala ze zkušenosti jedna z přítomných.

„Já zas říkám, děti, jenom si neberte hlópáka, von vám hned přišije bílé flek na červenó punčocho!“ vtipně prohodil děd.

Lid venkovský není zlý, ale nedostatek vzdělání je příčinou, že nedovede se propracovati k samostatnému úsudku. Při sňatcích svých dětí pak rozhoduje u něho zpravidla sobectví. Sňatek z lásky je mu skoro neznám; jak určí rodiče, tak děti poslechnou. Venkovan a najmě sedlák považuje sňatek za obchod. Neptá se, mají-li se ti dva, které dohromady svádí, rádi, ale počítá, jak velký statek povstane spojením dvou lidiček, jež určil, aby se vzali. Jsou osady, kde staly se u sedláků zvykem sňatky dětí z nejbližšího příbuzenstva. A výsledek? Celá obec je degenerována, mnoho dětí je slabomyslných. Kdy nastane náprava?

O dračkách se mnoho zpívávalo a protože trvaly vždy několik dní, vystřídaly se skoro všechny známé písničky.

Mnoho smíchu vzbudily různé vtipy, jimiž se přítomná mládež častovala. Ale neušetřila jimi ani přítomné ženy, „baby“, jak se říkávalo. Než ty jim nezůstaly žádný vtip dlužny; měly své bohaté zkušenosti a dovedly se vyznati v každé „bitvě“, kde se zápasilo jen jazyky.

Když se však začalo vykládat o místním divadle, proměňoval se smích často až v řehot. Od smíchu „píchalo“ v boku a oči slzely.

Kdo nepoznal trampoty venkovského režiséra, nedovede jich ani pochopiti a nedovede oceniti trpělivost jeho ani oběti, jež přináší za účelem šíření kultury mezi lidem.

Byl tu mladý, ideály prodchnutý učitel H. Jedna z jeho spolužaček a ctitelka umí mnoho o jeho snahách vypravovati.

Zpravidla o vánocích prostudoval nějakou hru, obsadil úlohy místními dcerkami a synky s pevným úmyslem, že bude

v masopustě hráti divadlo. Hoši mohli hráti, ale aby hrála děvčata, to bývalo venkovským maminkám velmi proti mysli. Na oko třeba panu učiteli přisvědčila, ale když odešel, hubovala dceru:

„Já nechcu, abys hrála, copak seš komediantka?"

Ještě štěstí, že srdce maminčino dalo se vždy obměkčiti domluvami a pláčem, jinak by byl pan učitel nikdy divadlo nesvedl.

Se zkouškami byl kříž. Pan učitel všechny obešel a ohlásil, že ten a ten den, v tu a tu hodinu je zkouška. Všichni se nesešli nikdy; přišel-li jeden, chyběl druhý, zkouška ohlášená na sedm hodin konala se často až v devět. Všichni se sešli až o hlavní — poslední — zkoušce a o divadle. Tyto trampoty byly příčinou, že se divadlo hrálo místo v masopustě až o velikonocích nebo i po nich.

Jeviště bylo primitivní. Zabralo prostor podél kratší strany hostinské místnosti asi dva metry široký. Na podlahu se postavily prázdné sudy od piva, na ně se přibyly desky, z latí, se upravily kulisy, které pan učitel namaloval a opona se s počátku vypůjčovala ze sousední osady, kde měli již divadlo lepší.

Celé jeviště se kymácelo, takže musel pan učitel napomínat herce, aby příliš nedupali, jinak že jim jeviště zboří.

Na jeviště se „vcházelo" t. j. lezlo dírou v pobočni stěně která vznikla odstraněním kamen.

Nejvíce potíže působily „herečky". Děvče mělo hráti princeznu, ale přišlo v šatech, které představovaly nejvýše městskou dámu, děvče v nich neumělo chodit, protože bylo zvyklé na kroj, jiné mělo hráti žebračku, ale místo v roztrhaných přišlo v šatech svátečních, že jí maminka nechtěla jiné dát a že ji v hadrech na jeviště nepustí. Co měl pan učitel říci? Nic, resignovaně oddal se osudu.

Konečně bylo všechno připraveno, jen hosté měli přijíti. Plakáty hlásily, že začátek je přesně v sedm hodin, ale bylo štěstím, když se začalo hráti o půl deváté nebo v devět.

Mládež přišla skoro všechna, vždyť po divadle byla muzika, ze starších přišli otcové a matky herců nebo jejich příbuzní, někteří zůstali venku před hospodou a nakukovali okny. Bylo jim líto vstupného, ač činilo jen deset krejcarů.

Konečně prvé, druhé, třetí zvonění — opona jde vzhůru. Na jevišti se objeví herec, který jednotvárně odříkává svůj

monolog, pak se osoby střídají a děj celkem „klape". Ale hůře bylo, dostalo-li se na jeviště podle děje více osob najednou. Běda, když herec vynechal poslední slovo! Následující nevěděl, kde začíti, a proto se navzájem povzbuzovali: „Mluv ty!"

„Já nemám mluvit, mluv ty!" A za jevištěm drží si pan učitel ustaranou hlavu a čeká s bolestí, jak se vše rozuzlí. Ale šťastně to dopadlo; vynechali dva, tři výstupy a divadlo spělo dál. Aspoň bude brzo konec a bude se tančit!

Ještě jedna scéna tragikomická. Fánka Burdová má na jevišti umříti a u její mrtvoly v rakvi má herec — ženich — naříkati nad její ztrátou. Ale Fánka za nic že si do rakve nelehne, ukazovat nohy v bílých punčochách. Pan učitel prosí, zapřisahá, přestávka již dlouho trvá, ale co dělat, co dělat? Zrak pana učitele spočine na Pepíku Kovářově a hlavou bleskne mu myšlenka: Ten by se na to hodil. „Pepíku, prosím tě, lehni si ty do rakve!" I druzí se toho chopili, přemlouvali Pepíka, chválili, že mu to bude slušet, a jiní zas, že ho beztak nebude viděti, jenom jeho nohy. Konečně si dal Pepík říci, ale jen s podmínkou, že o tom nikomu neřeknou. Svatosvatý slib! Pan učitel pohladí Pepíka očima a aby si to ještě nerozmyslel, honem ho svlékají a zas oblékají do pohřebních šatů.

Opona se zvedne, děrou v kamnech vyčuhuje na jeviště kus rakve, z níž se bělají bílé „nožky" ubohé „mrtvé nevěsty". Ženich naříká, lká nad její smrtí, slibuje věrnost až za hrob, zatím co smíchem puká celé zákulisí.

Ale co, jen když to dobře dopadlo! A dobře to všechno skončilo, slavní herci sklidili hojně potlesku a mezi návštěvníky šel jeden hlas: „Ach, to bylo krásné! To dalo práce tomu našemu panu učiteli!"

Nejšťastnější byl skutečně pan učitel, neboť opět jeden kulturní čin měl za sebou a kámen spadl mu ze srdce.

Než si obecenstvo podebatovalo o provedeném divadle, odklidili hoši jeviště a zametli sál. Pak spustila hudba veselou polku a mládež se dala do tance.

Na to všechno vzpomínáno nyní při dračkách za veselého smíchu a žertu.

Když byly dračky po několika dnech ukončeny, slavívala se „důděrná". Hospodyně Urbanova napekla koblih a trdelníků, připravila čaj a pro hochy vína. Zábava byla při tom veselá, vykládalo se a zpívalo, hrály se některé žertovné hry, zejména na zástavy, někteří hráli v karty a všichni se srdečně bavili dlouho do noci.

Velikonoce.

„Na svatého Řehoře každý sedlák lenoch, který neoře," je všude známé přísloví a toho v Bosonohách úzkostlivě dbali. Jak přišel březen, už pozorovali sedláci denně oblohu usuzujíce, jaké bude počasí, připravovali pluhy a chystali všechno pro jarní práce, zejména setí.

Jakmile tedy půda poněkud oschla, ať už tomu bylo před Řehořem nebo po něm, vyjížděl sedlák do pole. První orání — kdo nezkusil, nepochopí, jaká to radost, jaká to slast. Kolik plánů zasévá sedlák s prvním obilím do ornice, kolik se jich uskuteční, kolik zhatí! Zhatí? Ne, nezhatí se mu žádný, vždyť má všechno tak dobře rozpočteno, rozváženo...

Na „Květnou neděli" zastrkují se svěcené kočičky do polí a kočičky samy dávají se dobytku do nápoje.

Velikonoce patřily dětem, staří a dospělí měli je za odpočinek, neboť od začátku jarních prací až do svátků bylo práce dost a dost.

Děti i dospělí chodilí do kostela „na lóbání," na Velký pátek a Bílou sobotu až do „vzkříšení" chodili kluci po dědině „hrkat," t. j. řehtačkami a jinými „přelíbeznými" nástroji ohlašovali poledne, klekání a dobu modliteb. V neděli chystali si kluci i dospělí hoši „šlehačky," aby se připravili na pondělní „mrskut." Pro děvčata byl tento den dnem soudným. Všechno hleděla si obstarat v neděli, aby nemusela v pondělí ani vyjíti. Jakmile se některá objevila na ulici, sběhlo se k ní hejno kluků a „vyprášilo" jí sukni.

Dospělí hoši obcházeli více poťouchle, nebo vešli do stavení, aby vyhledali děvče, které se jistě před nimi skrylo. Dostali-li se k ní, bili ji, mnohdy někteří nemilosrdně, takže jí zůstaly „mázy" po ranách několik dní.

Kluci chodili po dvou, třech i více od stavení k stavení, na rukou košíčky nebo šátečky do uzlíku svázané a v ruce „šlehačku" nebo aspoň prut. Zatloukli na vrata nebo na dveře a volali: „Tetičko, vajíčko, jsme tady tři." Směšné bylo, když naučenou formulku užili i při počtu pět, šest („Tetičko, vajíčko, jsme tady pět!") Bosonožští kluci zřídka kdy koledovali. Neuměli koled a říkal-li některý, nebyla to původní — bosonožská — nýbrž odjinud přinesená.

Vykoledovaná vajíčka si mezi sebou rozdělovali, nebo o ně hráli, zarážejíce do nich peníz. Říkávali: „Pojď, hókni si!", při tom nastavil vajíčko v hrsti sevřené tak, že zůstala jen menší mezera mezi palcem a ukazováčkem. Zarazil-li se peníz do vajíčka, patřilo vajíčko šťastnému vrhači, upadl-li peníz, připadl majiteli vajíčka.

Bylo zvykem poděliti každého koledníčka a když snad někdy hoch z přízně na koledu nepřišel, poslali mu vajíčko domů. K bohatším sedlákům a k starostovi chodili koledovat kluci z celé vesnice. Tu se vařívaly a barvily často i tři kopy vajec.

V úterý velikonoční chodila na „mrskut" děvčata, t. j. oplácela v příhodné chvíli hochům rány, které den před tím dostala.

* *
*

Večer vítali chlapci jaro. Chodili ve skupinách po vesnici a zpívali:

„Ještě se podívám vzhůru po dědině,
[: kde každá panenka :]
vzhůru hlavu zdvihne.

Vzhůru hlavu zdvihne, z okna se podívá
[: co to za šuhajka :]
v dědině se toulá.

V dědině se toulá, nemůže trefiti,
[: nechce mu panenka :]
dveře otevříti.

Otevři mně, milá, malované dveří,
[: ať já se podívám :]
kdo za nimi leží.

Neleží tam synku, neleží tam žádný,
[: tam, kdes ty líhával :]
je to místo prázdný.

A jinou, stejně pěknou a u chasy oblíbenou:

„Vykoukala z okenečka,
jako z jara růže květ
[: plakala a naříkala :]
že 'sem já jí zkazil svět.

Když jsem zkazil, zas napravím
co je komu do toho,
[: však já musím počet vydat :]
Pánu Bohu ze všeho."

Obecní dům v Bosonohách.

Jaro přišlo do kraje a rozžehlo tisíce nadějí. A je ten člověk naděje sama. Chvíli se mu dobře daří, pak zase klopýtá a klopýtá, ale nadějí se těší přece. Jaro je naděje rolníka, jaro je naděje dělníka, ono je naděje mladých i starých.

Důležitou událostí, jež dala životu mnohého v Bosonohách jiný směr, byly pravidelné jarní odvody. „Asent, rekrutírka" říkalo se lidově.

Jednoho dne octla se na vývěsní tabuli obecní vyhláška, který den bude odvod a tuto událost vybubnoval také místní policajt: „Z nařízení císařsko-královskýho hejtmantství se na vědomost dává, že . . . "

Stárci vyjednávali, kteří sedláci dají pro rekruty povoz a koně, rekruti šli si vyhlédnout do lesa stromek a stárky chystaly pentle a kytici.

„Vždycky jsem si myslil,
že je vojna špás . . . "

povzdechl si mnohý, ale na venek, před druhými dělal hrdinu, jako by se vojny nic nebál. Ani jim tak nešlo o vojnu samu jako o posměch, který stržil ten, jehož neodvedli. Odvedeného ostatní opili nebo se opil z radosti, že mu „hétman" poklepal na rameno a řekl: „tóglich, óne kebrechen!" a že si může nasadit vojenskou čepici a na prsa kytku, neodvedený se opil ze žalosti nad tím, že mu řekli „untóglich" a že je „kripl". Říci hochovi „kriple!", to považoval za neodpustitelnou urážku. Po celý rok, o hodech, v masopustě, o každé muzice chovali se hoši bosonožští vzorně, ale jarní odvody psány byly zpravidla vždy černým písmem.

Na vyzdobených vozích, s krásným, fábory okrášleným stromkem, s vyčesanými a ve hřívách a v ocase opentlenými koňmi odjížděli hoši do Brna k odvodu. Dva drželi pevně stromek, aby se neklátil, dva, tři drželi v ruce vínem naplněné a pentlemi ozdobené sklenice a pobízejíce se k pití zpívali:

„Vy brněnští páni,
jak vy byste rádi
s hezkýma holkama
špacírovali.

Dejte se na vojnu,
máte jich tam dost,
můžete milovat
panen hojnost.

Když máme parádu,
holky drží radu,
na nás se dívají
zpředu, zezadu,

Jedna druhé praví:
„Pojď, podívej se,
jak se ten vojenský stav
překrásně nese."

Ještě žijí skladatelé písně vojenské, která vznikla z příprav k odvodům. Má pěkný nápěv:

U Bosonoh je hájíček,
chlapci dó z něho,
nesó stromek.

Nesó stromek pěkně rovný,
nemajó na něm
pentle žádný.

Vy děvčata bosonožský,
chystéte na ně
pentle hezky.

Však my vám je přichystáme,
protože my vás
rády máme.

První nese pentli bílou
a druhá za ní
zas červenou.

Aj, ta třetí nese kytku
na ten stromeček
do vršíčku.

Tu písničku jsme skládali,
když jsme z Kradorob*)
do Padělíčku**)
pospíchali.

Zajímavo je pro posouzení tehdejších názorů, že i otcové chlubili se tím, byl-li jejich synek odveden a styděli se za to, nebyl-li schopným uznán. V té době nepronikly ještě do Bosonoh svobodomyslnější názory na militarismus, v té době dovedli hoši ještě klidně jíti na jatky a umírati za císaře a krále! Jasněji svítalo již v hlavách dělnických, ale i zde byly celkem případy ojedinělé.

---

*) Kradoroby — místní polní název.
**) Padělíček — místní polní název,

Mladé hody.

Největším svátkem Bosonoh bývaly „mladé hody". Slavívaly se dříve na den sv. Floriána, ať připadl na kterýkoliv všední den, později se stalo zvykem slaviti na první neděli v květnu po sv. Floriánu.

Tomuto světci je zasvěcen místní kostelík a jeho socha hlídá rybníček nad kostelem, kde též rourou přitéká až z lesa čistá, dobrá voda. Říkají v Bosonohách: „Di pro vodu k Froliánkovi!" Zde je „redakce" místních novin ústním podáním rozšiřovaných, neboť sem se scházejí pro vodu hospodyňky, děvečky, sem přicházejí kluci a večer třeba i chasa.

Před „mladéma hodama" musela býti vesnička jako nová. Všude se domky bílily, „podrovnávaly," hospodyně pekly koláče a buchty, hospodáři obstarávali víno pro hosty, kteří se v ten den sjížděli do každé rodiny z celého okolí, děvčata zametala dvory a náves, kluci obstarávali drobné posilky nebo okukovali kramáře, kteří stavěli boudy u kostela.

Chasa stavěla a zdobila máj. Ta musela býti krásná a mnohem vyšší než o „starých" císařských hodech. Neboť:

„Bosonožská mája tenká,
viděl jsem ji ze Špimberka.
Viděl jsem ji, zelená se,
na ní vršek červená se."

Červenal se od mnoha pentlí, kterými jej stárky nazdobily. Ony daly vyspraviti také „kytky" za klobouky pro své stárky. Všude vládl ruch, všude plno radostného očekávání. Bývala to pouť, první jarní pouť na Brněnsku, proto i mnoho Brňáků přijelo se podívat. Od hostince ke kostelíčku a nazpět proudily zástupy lidu. Hra barev přišla k plné platnosti, ale

nejvíce převládala bílá barva krásného dívčího kroje bosonožského. Polovici hluku působily děti, které pískaly na cukrové píšťalky, na balonky nebo dřevěné kohoutky, nebo svým radostným smíchem a skotačením.

Chasa měla pod májí muziku.

Na „mladé hody" přišla chasa ze všech okolních vesnic, neboť na pouť v Bosonohách nebyla nikde v okolí muzika. Ovšem nejvíce mládeže přišlo z Troubska, neboť s touto vesnicí byly Bosonohy jako sestry. Vzájemně se navštěvovaly, společně nesly své bolesti a strasti.

Jakmile se chasa z Troubska objevila, zavolal první, kdo je viděl: „Tróbští dó!" Hned zahrála hudba „marš" a nastalo vzájemné vítání.

Sotva si chasa trochu oddechla, uvedli ji stárci k tanci. Dokud nezavedl stárek stárku přespolnímu chlapci, netančil. Bosonožští opřeli se zády o stoly muzikantů, Troubští zůstali v řadě před májí. Potom přespolní zazpívali:

„Pochválen buď Ježíš Kristus,
páni mládenci,
jestli vy nás připustíte
k vaší muzice?

My chceme veselí být,
své peníze utratit,
kdybyste nám chtěli vybít,
budem se bránit."

Chlapci z Bosonoh odpověděli:

„Až na věky věkův amen,
páni mládenci,
my vás rádi připustíme
k naší muzice.

My se nic nehněváme,
vás rádi uhlídáme
a s našima děvčatama
tancovat dáme."

Muzikanti zahráli „tuš," hoši připíjeli hostům a dali jim zahráti „sólo," při čemž jim zaváděli své stárky a sami brali k tanci děvčata přespolní.

Po tanci vzaly stárky cizí děvčata „do kola." Jim na počest zazpívaly:

„Aj, ten troubský kostelíček,
dokola je černý les;
ještě se podívám,
jestli já uhlídám,
kde můj milý jede dnes.

A on jede, jede, jede
na svém vraném koníčku,
na náš dům se dívá
a sobě připíná
na levý bok šavličku."

Intimní zábava brzo se rozproudila, zpěv střídal se s tancem, chasa byla veselá, ale nikdy nepřekročila mezí. Když přišlo hostů více, tančívalo se často i na dvě kola, aby se všichni dosyta vytančili a pobavili. Píseň, kterou děvčata začala, chytila každého za srdce:

„Seděla na břehu tichém,
srdce jí rozrýval bōl,
z mlýna pak rozmarným smíchem
slyšeti klepání kol.

V údolí, v zeleném křoví
slavíček zahovoří,
ta jeho přísaha křivá
div srdce nerozboří."

Blízkost Brna a jeho škol byla příčinou, že se skoro v každé vesnici vyskytl student. Tehdy bylo zvykem, ctižádostí a touhou mnohých rodičů míti syna knězem, „panáčkem". Student býval v těch dobách bílou vranou. Ale i ti „panáčci" byli z masa a krve a mnohému se do theologie nechtělo. Nejčastěji rozhodlo přání rodičů. Ký div, že i ti „panáčci" zanechali v poesii vzpomínky na své mládí. Děvčata si to připomněla při muzice:

„Kéž je možno přijít k okenečku,
podívat se na mou Andulíčku,
Andulíčko, dítě mé,
pojď a potěš srdce mé.

Proč pak bych já tvé srdce těšila,
když já nejsem žádná tvoje milá,
ty svěcené ruce máš,
ty do panen nic nemáš.

Proč pak bych já do panen nic neměl,
vždyť já nejsem ještě žádným knězem,
já jsem jenom studentem,
tím malým premiantem.

Počkej, milá, však ty budeš toužit,
až já budu tu první mši sloužit
v bosonožském kostele,
a to bude za tebe.

Počkej, milá, však ty budeš plakat,
až já budu kázáníčko kázat,
kázáníčko v kostele,
a to bude o tobě.

Počkej, milá, však ty budeš hledět,
až já budu v zpovědnici sedět,
já tě budu zpovídat,
ty se mně musiš vyznat.

Dlouho do večera se tančívalo pod májí. Když odcházela přespolní chasa, zahrála jí hudba zase „marš". Někdy je děvčata i hoši někteří doprovodili na kousek cesty. Že se tu navazovaly známosti, je pochopitelno a tak mnohé děvče provdalo se do Troubska a jiné z Troubska do Bosonoh. Hoši zůstávali více věrni rodné vsi.

Po odchodu přespolních hostů zmizela i většina kramářů a na zábavě zůstala jen chasa domácí. Večer se tančívalo v hospodě. Zábava byla volnější, což není divu. I v písních se to neslo:

„Podívej se, jak 'sem tenká,
nejedla 'sem od pondělka,
podívej se, jak 'sem tenká,
nejedla 'sem ještě dnes.

Jestli je ti jupka velká,
vem si dvě, nebudeš tenká,
co je doma všecko sněz!

Chraň tě Pán Bůh ženu míti,
která chce jen pořád jísti;
pakli ji chceš uživiti,
nemůžeš si popřát sám.

Všechno má svůj konec, i „mladé hody“ jej měly. Po veselí, které trvalo do pozdních hodin, nebylo však pro chasu odpočinku. Jen se převléci do starých šatů a hned na pole, kde už čekala řepa na první okopávku. Mnohá řepka byla zbůhdarma vytržena, protože ji ospalé oči okopavačů neviděly a od plevele nerozeznaly.

Honění krále.

V pondělí svatodušní konala se vždy v Troubsku krásná slavnost „honění krále". Chasa z Bosonoh, ale mnohdy i starší, se jí vždy zúčastnili. Jako bývalo zvykem chasy troubské přijíti na hody do Bosonoh, tak bylo zas ustáleným pravidlem Bosonoh jíti se podívat na „honění krále". Opláceli jim tak jejich návštěvu, jejich družnost.

Již den před tím se umluvili, kdy vyjdou a kdo všechno půjde a pak zpravidla hromadně za zpěvu veselých písní — děvčata po dvou napřed, hoši za nimi — vydali se do Troubska na slavnost.

Je to starodávný, krásný zvyk, výsada Troubska. Původ je neznám. Někteří myslí, že je to zbytek obřadů z doby pohanské, jiní se domnívají, že má oslavovati změnu ročního času, t. j. boj jara se zimou.

My však se kloníme k názoru, že je to zbytek nějakého veřejného soudu. V knize „Memorabilia" od Lad. Bartolomaida se praví: „Byl jeden z omladiny v osadě zvolen za krále a udělena jemu moc, aby soudil obyvatelstvo osady."

Neděle dopoledne byla doba horečných příprav. Chlapci čistili koně a zaplétali jim hřívy, do copánků a do ocasu dávali velké pentle, chystali sedla, nebo ten, který sedla neměl, připravil na koně velký, vyšívaný šátek. Králi žehlili velkou bílou sukni, šerha*) učil se ještě svým proslovům. Brzy po poledni vyjel král se svou družinou do okolních vesnic.

Král byl mladý hoch, seděl na bohatě vyšňořeném koni, přes něho a koně splýval bílý šat. Všichni v družině královĕ

*) šerha — sergeant — pobočník králův, vyvolavač.

měli vysoké boty, vyšívané košile bez kabátů, klobouk opentlený, šerha měl bílé kalhoty, vyšívanou košili a krásnou vyšívanou vestu s lesklými knoflíky.

Družina jela do Vostopovic, do Bosonoh, na Veselku a zpět do Troubska. Zastavovala se v bohatších statcích a byla obdarována.

Troubsko se zatím hemžilo návštěvníky. V celé části vesnice od zámku až k hostinci očekávali hosté družinu krále. Bosonožští stáli v popředí u hospody. „Už jedou!" zvolal kdosi. Zpráva se rychle roznesla a zvědavost vstoupila všem do očí.

Jakmile se družina objevila ve vsi u zámku, už volal šerha: „Haló, vy troubský děvčátka, shánějte kačátka, náš pan král tady jede, ať vám je nezajede!"

Všechno bralo se nyní za králem na široké prostranství před hospodou. Tam seřadila se družina králova do řady těsně ke stěně hostince, před ní seděl král na svém pěkném koni a vedle něho neklidně pohraboval kůň, který nesl šerhu. Za připravenými stoly seděli muzikanti, do půlkruhu stály děti, za nimi děvčata v krojích, pak hoši, a konečně všichni ostatní, kteří se přišli podívat.

Šerha očekával, až se vlnící množství uklidní. Pak se vzpřímil na koni a zavolal:

„Haló, vy páni muzikanti,
zahrejte pěkně vesele,
ať se panu šerhovi a družině krále
čest a sláva děje!"

Muzika zahrála tuš a šerha pokračoval:

„Vítám vás, horní a dolní,
domácí i přespolní,
kteří jste přišli přes hory a kopce
do naší obce,
zblízka i z dáli
poklonit se králi!"

Šerha pronášel svou řeč po slokách a po každé vyzval hudebníky slovy: „Muziko, vesele", aby zahrála a hudba přednesla vždy krátký tuš.

„Posleehněte horní a dolní,
domácí a přespolní:
Přijel k nám náš král se podívat
a nás o pomoc požádat!
Máme krále chudobnýho,
na horách obranýho,

zajali nám ho na horách a dolách,
na velkých pastvinách,
vzali mu dvě sta
z prázdnýho měšca,
dvě sta volů
z prázdných dvorů,
tři sta koní
z prázdných stájí.
Dobře, že tam neměl nic,
byli by mu vzali víc."

Zatím stál hostinský ve dveřích hostince a poslouchal. Tu se k němu šerha obrátil a pravil: „Děléte, děléte, něco nám pít déte, nás tady dlouho stát nenechéte!"

Podali mu piva, šerha se napil a pokračoval takto:

„Na dnešní den
stojí zde pěkný stromeček,*)
proto sláva těm troubským stárkám,
že daly na něj tolik pentliček."
(Muziko, vesele!)

Po celý rok šerha pozoroval, jak se která dívka chovala a nyní pronášel soud o všech přítomných děvčatech. Zpravidla byla to nějaká lichotka, ale někdy mnohé děvče uslyšelo zde veřejné pokárání a s pláčem odcházelo od máje.

„Poslechněte horní, dolní
domácí a přespolní,
co vám budu povídati,
o Konečných dcerce vypravovati:
Ke Konečným sluníčko do oken svítí,
že ta jejich dceruška je jako kvítí."
(Muziko, vesele!)

„Poslechněte horní, dolní,
domácí a přespolní,
co vám budu povídati,
o Bartoňkové Toničce vypravovati:
Bartoňkovi mají za oknem fuksie,
že jejich Tonička svého hocha velice miluje!"
(Muziko, vesele!)

Jiné:

Strakovi mají zahrádku z latí,
že jejich Fánka, když jde od mužiky,
všem chlapcům dobře vyplatí.

U Svačinů je po dvoře roztroušená sláma,
že jejich Lidka stává s milým od večera až do rána.

U Kroupů mají nabarvené schodky,
když tam chce ženich přijíti,
musí mít naleštěné botky.

*) Před hospodou postavili krásnou, vysokou máj.
**) Prvé čtyřverší se před každým proslovem opakuje.

Když se skončí večer práce
a odzvoní klekání,
nevíš, Mařo, proč je slyšet
z jejich „žundru"*) šeptání?

Pěknou májku měla Klárka
od Frantíka v komíně,
však ji dával s nebezpečím
až po duchů hodině.**)

Když se večer stmívá,
dříve než jde spat,
Anděla se k „Příčkám"***) dívá,
hochu rukou s Bohem kývá
od „Trpínských"***) chat.

Ne že bych chtěl Cilku chválit,
nebo jí snad brojit,
ale myslím, že si mohla
z Troubska hocha zvolit.†)

Uvedené verše jsou celkem nevinné. Někdy však zabrousil šerha ostřeji, na př.:

U N . . . mají studnu ze srubů,
že ta jejich Anča stojí jak pytel otrubů!

Takový verš dotkl se nejen jmenovaného děvčete, které s pláčem uteklo, ale také rodičů jejích a bývaly pak mnohdy i dlouhé hněvy. Královský šerha neušetřil svými posměšky ani jednotlivých osobností ve vesnici, zvláště provedly-li v uplynulém roce nějakou hloupost.

Šerhovo „říkání" končívalo obyčejně tímto veršem:

„Na té naší hospodě
stojí pěkný komín,
dá-li pámbu za rok,
nového víc povím!"

Verše si skládal šerha sám, nebo několik vtipnějších hochů pomáhalo je tvořit. Jsou snad některé méně zdařilé, ale jsou originelní a byly každým rokem nové. Tak při různých okolnostech tvořila básnická musa našeho lidu.

Když ukončil šerha svou řeč doprovázenou střídavě smíchem, žertem, tleskotem podle zdařilosti veršů, zahrála hudba

---

*) Žundr či žudr bývala předsíňka před domem, kterým se do domu vcházelo. Stěny i strop bývaly malovány.

**) Na prvního května dávali hoši děvčatům bezové větvičky, májky.

***) Jména místních tratí.

†) Troubští hoši neradi viděli, když si děvče namlouvalo hocha z cizí vesnice.

„do kola“ a pak se rozvinula taneční zábava odpoledne při „máji“ a večer v sále.

Chasa z Bosonoh ráda tančila, ale když se zešeřilo, dala si zahrát „marš“ a vyprovázena hlučným „Na zdar!“ kráčela za zpěvu písní do svého domova.

Od svatodušních svátků do žní krátká už jen doba.

Zatím co úředníci, boháči a jiní hovoří již o prázdninách a budují plány pro výlety a odpočinek, vesnice vstupuje do největší práce.

Což dnes je již i mnohému rolníkovi hej, má plno strojů, jimiž si práci usnadňuje, ale tenkráte platilo ještě biblické: „V potu tváře dobývati budeš chleba svého." Náš lid rád pracoval, neboť pracoval na svém. Vím, že i mezi dělníky, třeba otročili mnohde kapitálu, bylo více spokojenosti než dnes, neboť nebylo drahoty, nebylo tolik falše ve vlastních řadách, jako je dnes. Třeba se sedlák díval na dělníka trochu s patra a nepřiznával mu práv, jakých požadoval pro sebe, přece jen v něm viděl člověka. Řekl jsem ostatně již na jiném místě, že v Bosonohách nebylo rozdílů stavovských, protože tu byli dělníci pilní, hospodární a každý měl svůj domek a kousek toho políčka.

Květen a červen znamenal v Bosonohách práci a zas jen práci. Nejtěžší byla na kopcovitých svazích ve „Vinohradech", kde bylo nutno půdu rýčem nebo motykou obdělat, aby rybíz a srstky dobře rostly a přinesly ovoce. Zde byla a dosud je studnice pokladu Bosonoh. A jak milé jsou ty stráně celé v zeleni a květech! Zde se ti zdá, že pracuješ „na vinici Páně", tvrdé, málo úrodné, zde jsi vydal nejvíce potu, ale co se urodí, je z tvých mozolů, co zušlechtíš, je tvou zásluhou.

Tvrdý, nevděčný je úhor lidský, ale blaží tě vědomí, žes marně nepracoval, marně nežil.

Jinde se čekává za práci odměna nebo aspoň pochvala. U našeho lidu tomu tak není. Jen mladí chtěli odměnu za práci a tou bývala muzika. V druhé polovici června dozrály

třešně, srstky a rybíz, kteréžto ovoce odnášívaly hospodyně v putnách na zádech do Brna. Nejezdilo se vlakem, ač stála cesta jen několik krejcarů. Hospodyně vydaly se na cestu za ranního šera, za hodinku byly v Brně, prodaly a zase spěchaly domů a hned opět na pole do práce. Nebylo-li však nutné práce v poli, naložila hospodyně opět ovoce a znova je nesla na trh do Brna.

Té úžasné píli a vytrvalosti našich žen se obdivujeme. Dnes už by toho nezastala žádná.

Po sklizni tohoto ovoce bývala v Bosonohách „srstková" muzika. Mládež se vytančila, staří se osvěžili pohledem na mládí a všichni tak nabyli nového dechu k nejdůležitější, ale také nejnamáhavější době roční — ke žním.

Závěr.

Lidověda či folklor zabývá se studiem jazyka, ústního podání, zvykův, obyčejů a způsobu života našeho lidu. Sběratelé folkloru sbírali proto pohádky a pověsti, písně, přísloví a pořekadla, názory mythické a náboženské, pověry, zábavy, výroční slavnosti, obyčeje a kroj lidu, aby bylo pro věčnou pamět zachováno, kterak náš lid žil.

Každý kraj naší vlasti mohl se v minulostí vykázati svérázným svým životem, který dědila nová pokolení jako vzácný odkaz a přejímala jej jako základní rys svého charakteru. Je pozoruhodné, že právě do střední Moravy uchylovalo se mnoho význačných našich folkloristů, aby zde sbírali bohatý materiál pro své práce. Tím nejlépe dokazovali, že ve střední Moravě skutečně žije lid ryzího, nezkaženého charakteru, nezapírající svého slovanského a venkovského rázu. Záslužnou prací Bartošovou, Sušilovou, Kuldovou, Mikšíčkovou bylo zachráněno mnoho pokladů lidové svéráznosti příštím věkům.

Šlo-li těmto pracovníkům o zachycení rázu celých krajů, sledoval jsem touto prací úkol menší — život jediné vesnice. Chtěl jsem ukázati, že ještě dnes, kdy civilisace moderního života se tlačí do každé dědiny, žije ještě blízko Brna vesnice, která se neodcizila odkazu zaniklých pokolení.

Mou sbírku folkloru rozmnožila svými vzpomínkami nejvíce má žena a má o ni zásluhu největší. Cenných příspěvků mi poskytl můj milý švagr, Jindřich Čoupek, rolník, dále pak Jakub Doležal, řídící učitel z Troubska. Jim všem děkuji co nejsrdečněji.

Děkuji také panu starostovi, Vilému Brücknerovi, členům obecního zastupitelstva a oběma záložnám v Bosonohách, že uskutečnili vydání mé práce a všem, kteří se aspoň mravní podporou o vydání její zasloužili.

A u t o r   s e p s a l :

Kopřivnice a její poesie.
Příspěvky k dějinám Kopřivnice.
Příspěvky k dějinám Příbora.
Povídky a humoresky.

První dílo má na skladě
p. Frant. Hanzelka, obchodník v Kopřivnici.

